

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi aluevalvontalain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi aluevalvontalakia. Lakiin lisättäisiin nykyistä täsmällisemmät säännökset tilanteista, joissa kiireellisen aluevalvontatehtävän hoitaminen edellyttää ilmatilan nopeaa käyttöön saamista ja vastaavasti ilmaliikennepalvelujen tarjoajan tehtävistä erityisesti näissä tilanteissa. Laissa säädettäisiin myös ilmatilan hallintayksikön ja Liikenteen turvallisuusviraston aluevalvontatehtävistä sekä teknisestä valvonnasta ilmatilassa.

Lakiin ehdotetaan täsmennyksiä vieraan valtion valtionilma-alueen ja valtionaluksen

maahantuloa koskevaa lupamenettelyä, ilma-alueesta tapahtuvaa tutkimustoimintaa, lupaehtoja, muutoksenhakua ja viranomaisten välistä tietojen antamista koskevaan sääntelyyn sekä uutta sääntelyä aluevalvonnan tilannekuvasta ja henkilötietojen käsittelemisestä. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset tietojen antamisesta vieraan valtion viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	3
Keskeiset säädökset	3
Aluevalvontaviranomaiset ja niiden aluevalvontatehtävät.....	3
Nimetyt ilmaliikennepalvelun tarjoajan aluevalvontatehtävät.....	3
Aluevalvontaviranomaisten muu yhteistoiminta sekä toiminta muiden viranomaisten kanssa	4
Aluevalvonta käytännössä	6
1.2 Kansainvälinen kehitys, EU:n lainsäädäntö	6
SES ja NEFAB.....	6
Aluevalvontayhteistyö Ruotsin kanssa	7
Tiedonvaihdon kehittämistä koskevat hankkeet	8
Ahvenanmaan erityisasema	8
1.3 Nykytilan arviointi.....	8
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	9
2.1 Tavoitteet.....	9
2.2 Toteuttamisvaihtoehdot	9
2.3 Keskeiset ehdotukset	10
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	10
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	10
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	10
3.3 Ympäristövaikutukset.....	11
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	11
4 ASIAN VALMISTELU	11
4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	11
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	11
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	13
3 luku. Tutkimustoiminnan luvanvaraisuus.....	13
2 VOIMAANTULO	20
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	20
3.1 Julkiset hallintotehtävät	20
3.2 Yksityisyyden suoja.....	21
3.3 Sananvapauteen liittyvät oikeudet	22
LAKIEHDOTUS.....	23
Laki aluevalvontalain muuttamisesta.....	23
LIITE.....	27
RINNAKKAISTEKSTIT	27
Laki aluevalvontalain muuttamisesta.....	27

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila**1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö**

Keskeiset säädökset

Valtion täysivaltaisuuteen kuuluu sen alueellinen koskemattomuus. Puolustusvoimien keskeisiä tehtäviä on Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan kuuluu muun muassa maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen.

Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000).

Aluevalvontaviranomaiset ja niiden aluevalvontatehtävät

Valtakunnan alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta huolehtivat sotilas- ja rajavartiolaitosviranomaisten ohella poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet. Liikennevirasto toimii toimialallaan aluevalvontaviranomaisena. Myös nimetyn ilmaliikennepalvelujen tarjoaja hoitaa aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan.

Sotilasviranomaisten tehtävänä on huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä aluevalvontaviranomaisten yhteistoiminnasta. Käytännössä Rajavartiolaitos huolehtii omien tehtäviensä yhteydessä aluevalvonnasta valtakunnan maa- ja merirajoilla sekä siellä, minne sen toiminta rajavartiolaiton lain (578/2005) 4 §:n mukaan kohdentuu.

Muut aluevalvontaviranomaiset osallistuvat aluevalvontaan varsinaisten tehtäviensä yhteydessä. Niiden on ilmoitettava sotilas- tai rajavartiolaitosviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka niiden uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi. Liikenneviraston aluevalvontaan liitty-

västä ilmoitusvelvollisuudesta säädetään myös alusliikennepalvelulain (623/2005) 18 §:ssä.

Nimetyn ilmaliikennepalvelun tarjoajan aluevalvontatehtävät

Aluevalvontalakia säädettyä ilmatilan hallinnasta ja lennonvarmistuspalveluista vastasi valtion liikelaitos, Ilmailulaitos, joka aluevalvontalain alkuperäisen säännöksen mukaan oli myös aluevalvontaviranomainen omalla toimialallaan. Ilmailulaitoksen julkisista palvelutehtävistä muun muassa lennonvarmistuspalvelujen tuottamisen ja aluevalvonnan osalta säädettiin ilmailulaitoksesta annetussa lainsäädännössä (1123/1990, 1245/2005).

Ilmailulaitos muutettiin osakeyhtiöksi lailla 877/2009. Lain 1 §:n mukaan yhtiön julkisista palvelutehtävistä säädetään erikseen. Hallituksen erityksen perustelujen (HE 145/2009) mukaan Ilmailulaitoksen varautumiseen ja maanpuolustukseen liittyvät tehtävät otettaisiin huomioon toimialalainsäädännössä.

Osakeyhtiömuotoinen ilmaliikennepalvelujen tarjoaja ei aluevalvontalain mukaan ole aluevalvontaviranomainen, mutta sillä on aluevalvontatehtäviä toimialallaan.

Aiemman ilmailulain (1194/2009) mukaan liikenne- ja viestintäministeriö on nimennyt ilmaliikennepalvelujen tarjoajan. Liikenne- ja viestintäministeriön on ennen ilmaliikennepalvelujen tarjoajan nimeämistä kuultava sisäministeriötä ja puolustusministeriötä ja otettava huomioon asianomaisessa ilmatilan lohossa tarjottavan ilmaliikennepalvelun erityispiirteet, turvallisuuden säilyminen korkealla tasolla, ilmatilan tehokas käyttö sekä etsintä- ja pelastuspalveluihin, aluevalvontaan ja kriisitilahallintaan liittyvien tehtävien suorittamismahdollisuudet.

Ilmaliikennepalvelun tarjoajan nimeämisestä säädetään asiasisällöltään vastaavalla tavalla uuden ilmailulain (864/2014, jäljem-

pänä *ilmailulaki*) 108 §:ssä. Nimeämisestä päättää kuitenkin valtioneuvosto.

Liikenne- ja viestintäministeriö on nimeössään Finavia Oyj:n ilmailuliikennepalvelun tarjoajaksi edellyttänyt, että Finavia Oyj:n tulee riittävässä määrin taata palvelujen saavuus ja jatkuvuus muun muassa aluevalvonnan, etsintä- ja pelastuspalvelujen sekä siviili-ilmailun tarpeisiin.

Aluevalvontalain 24 a §:n mukaan ilmailuliikennepalvelun tarjoajan on ilmoitettava sotilas- tai rajavartioviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka sen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissä olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi.

Aluevalvontaviranomaisten muu yhteistoiminta sekä toiminta muiden viranomaisten kanssa

Aluevalvontaviranomaisilla on kullakin oma toimi- ja tehtäväalueensa. Aluevalvonnan lisäksi näillä viranomaisilla on paljon toimialojen välistä yhteistyötä.

Aluevalvontaviranomaisten muusta yhteistoiminnasta on säännöksiä useissa laeissa. Puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan puolustusvoimien yhtenä tehtäväkokonaisuutena on muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu muun muassa virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ja pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja.

Rajavartiolain 79 §:n mukaan rajavartiolaitoksella on oikeus saada puolustusvoimilta virka-apuna muun muassa etsintään käytettävää kalustoa sekä etsintään ja liikenteen ohjaamiseen käytettäviä henkilövoimavaroja, jos se on tarpeen valtakunnanrajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön verkseltään löytämiseksi. Rajavartiolaitoksella on oikeus saada puolustusvoimilta virka-apuna myös rajavalvontatehtävän suorittamiseksi tai rajatapahtuman tutkimiseksi tarpeellista erityisasiantuntemusta.

Rajavartiolaitoksella on lisäksi oikeus saada puolustusvoimista eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa

(485/2004) tarkoitetun, merellä olevan aluksen tai siinä oleviin matkustajiin kohdistuvan turvauhan torjumiseksi tarpeellista kalustoa sekä erityisasiantuntemusta.

Meripelastuslain (1145/2001) 4 §:n mukaan puolustusvoimat on eräiden muiden viranomaisten lisäksi niin sanottu muu meripelastusviranomaisena, joka on rajavartiolaitoksen ohella velvollinen osallistumaan meripelastustoimen tehtäviin. Mainitun pykälän 2 momentin 6 kohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä on valvoa merialuetta onnettomuus- ja vaaratilanteiden havaitsemiseksi ja paikantamiseksi alueellisen koskemattomuuden valvontaan liittyen sekä osallistua etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi sille kuuluvaa erityisasiantuntemusta, henkilöstöä ja kalustoa.

Tullilain (1466/1994) 19 §:n mukaan tullilla on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua.

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään asiaa koskevassa laissa (781/1980). Puolustusvoimien on annettava poliisille virka-apua muun muassa henkilön etsimiseksi ja kiinni ottamiseksi, alueen eristämiseksi, liikenteen ohjaamiseksi, henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi, räjähteiden raivaamiseksi sekä muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Erikseen säädettyissä tilanteissa poliisilla on oikeus saada puolustusvoimilta myös voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua.

Liikennevirasto toimii myös alusliikennepalvelulaissa tarkoitettuna VTS-viranomaisena. Alusliikennepalvelulla (Vessel Traffic Service, VTS) tarkoitetaan alusliikenteen valvontaa ja ohjausta. Sen tarkoituksena on alusliikenteen turvallisuuden ja tehokkuuden parantaminen sekä alusliikenteestä ympäristölle aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. VTS – viranomaisen on valvottava ja ohjattava alusliikennettä VTS – keskuksessa ylläpidettävän tilannekuvan perusteella. Valvonta perustuu kansainvälisiin säännöksiin ja se kohdistuu kauppa-aluksiin. VTS – viranomaisen on ilmoitettava asianomaisille merenkulku-, meripelastus-, ympäristö-, aluevalvonta-, poliisi- tai tulliviranomaisille sekä asianomaisille sataman pitäjille havait-

semistaan tai sille ilmoitetuista tiettyä alusta koskevista tai siinä olevien ihmisten turvallisuuteen, meripelastukseen ympäristönsuojeluun tai alue- tai tullivalvontaan liittyvistä olennaisista seikoista. VTS-viranomaisella on lain mukaan oikeus saada virka-apua puolustusvoimilta, rajavartiolaitokselta, ympäristö-, tulli- ja poliisiviranomaiselta, pelastuslaitoksilta ja valtion alusten päälliköiltä.

Merellisten viranomaisten eli merivoimien, rajavartiolaitoksen ja merenkuluviranomaisten yhteistyön (METO-yhteistyö) muodot ovat vakiintuneet 1990-luvulta alkaen erityisesti merialueen valvonnan ja siihen liittyvän tiedon tuottamisen ja jakamisen alueella. METO-yhteistyöryhmään kuuluvat nykyisin Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, rajavartiolaitos ja merivoimat. METO-yhteistyö on viranomaisten sopimukseen perustuvaa yhteistyötä, jossa kukin viranomaisiin toimii oman toimivaltansa puitteissa. Liikennevirastosta säädetään laissa 862/2009 ja Liikenteen turvallisuusvirastosta laissa 863/2009.

Keskeisin yhteistoimintahanke on tekninen yhteistyö merialueilla tehtävässä valvonnassa ja yhdessä tuotettava valtakunnallinen meritilannekuva merivalvonnan automaattisella tietojärjestelmällä (MEVAT-järjestelmä). Tilannekuva koostuu merivoimien, rajavartiolaitoksen ja Liikenneviraston sensoreiden (AIS-järjestelmä, Automatic Identification System, tutka, kamera, aisti) tuottamista havainnoista ja se koetaan valtakunnalliseksi meritilannekuvaksi merivoimien esikunnassa.

AIS-järjestelmä on aluksen tunnistamiseen ja sijainnin määrittämiseen käytettävä järjestelmä, jonka kautta alukset voivat suoraan vaihtaa läheisten alusten kanssa elektronisesti tietoja muun muassa aluksesta, sen paikasta ja nopeudesta. Samat tiedot voidaan vastaanottaa myös mantereella olevan maasemaverkon kautta. Näin viranomaisilla on mahdollisuus saada tarkkaa tunnistetietoa aluksista. Kansainvälinen merenkulujärjestö (IMO) on määrännyt järjestelmän pakolliseksi kansainvälisessä liikenteessä matkustaja-aluksille sekä muille tietyntyyppisille aluksille.

Öljyvahinkojen torjuntalain (1673/2009) mukaan puolustusvoimat on sekä torjuntavi-

ranomainen että virka-apuviranomainen. Lain 10 §:n mukaan Liikenteen turvallisuusvirasto, puolustusvoimat ja rajavartiolaitos ovat torjuntaviranomaisia niiden ryhdyttyä alusöljyvahingon tai aluskemikaalivahingon torjuntaan. Suomen Ympäristökeskus vastaa alusöljyvahinkojen torjunnasta Suomen vesialueilla aavalla selällä ja talousvyöhykkeellä ja asettaa torjuntatöiden johtajan. Alueen pelastustoimi vastaa maa-alueen öljyvahinkojen ja alusöljyvahinkojen torjunnasta alueellaan. Lain 11 §:n mukaan valtion viranomaiset ovat pyydettäessä velvollisia mahdollisuuksiensa mukaan antamaan torjuntaviranomaisille virka-apua.

Torjuntaviranomaisten tiedonsaantioikeudesta säädetään öljyvahinkojen torjuntalain 31 §:ssä. Öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaviranomaisella on oikeus saada salasapitosäännösten estämättä maksutta torjuntatoiminnassa olevalta muulta viranomaiselta torjuntatoimen suunnittelussa tarvittavia, tämän viranomaisen toimintavalmiutta koskevia tietoja sekä henkilöstön valmius-, tunnistetieto- ja yhteystietoja. Vaaratilanteessa on oikeus saada muun muassa Liikenneviraston alusliikennepalvelujärjestelmästä alusliikennettä ja VTS- ja AIS-tilannekuvaa koskevia tietoja sekä puolustusvoimilta merialueen valvontaa koskevia tietoja.

Puolustusvoimille säädetään velvoitteita myös merenkulun ympäristönsuojelulaissa (1672/2009), jonka 12 luvun 9 §:n mukaan puolustusvoimien on annettava valvontaviranomaisille sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen se on toimivaltainen. Valvontaviranomaisia ovat Liikenteen turvallisuusvirasto, Suomen ympäristökeskus, elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus, rajavartiolaitos, tullilaitos ja poliisi.

Ilmailulain 154 §:n mukaa Liikenteen turvallisuusvirastolla on oikeus saada sille säädetyn tehtävän hoitamiseksi virka-apua poliisilta, rajavartiolaitokselta ja puolustusvoimilta. Ilmailulain 167 §:ssä säädetään puolustusvoimien toimivallasta puuttua ilma-aluksen kulkuun eräissä tapauksissa. Ilma-aluksen kulkuun puuttumisesta alueellisen koskemattomuuden valvomisen tai turvaamisen vuoksi säädetään kuitenkin aluevalvontalaissa.

Puolustusvoimilla on paljon yhteistoimintaa myös Finavia Oyj:n kanssa ilmailulain ja lento-asemaverkosta ja –maksuista annetun lain (210/2011) soveltamisalalla. Finavian kanssa tehtävällä yhteistoiminnalla kuten myös monilla muilla edellä selostetuilla yhteistoiminnan tilanteilla on liittymäkohtia aluevalvontaan.

Aluevalvonta käytännössä

Suomen alueellista koskemattomuutta valvotaan keskeytyksettä koko maan kattavalla valvontajärjestelmällä. Järjestelmä on toteutettu käytännössä keskeisten aluevalvontaviranomaisten yhteistyönä, kuten edellä selostetaan. Kansainvälinen tilannekuvayhteistyö ja aluevalvontayhteistyön kautta saatavat tiedot täydentävät valvontajärjestelmän kykyä.

Puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat aluevalvontalain 30 §:n mukaan käyttää laisaa säädettyissä tehtävissä myös teknistä valvontaa. Se ei kuitenkaan saa kohdistua vakituksena asuntona käytettävään rakennukseen eikä muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen.

Alueellisen koskemattomuuden valvontaerialueella ja ilmatilassa on käytännössä erilaisilla sensoreilla, kuten tutkalla tehtyjen havaintojen seuranta ja niiden tunnistamista muun muassa kameravalvonnalla, alusten ja ilma-alusten omatunnuslaitteilta, muilta aluevalvontaviranomaisilta tai kansainvälisen yhteistyön kautta saatavilla tiedoilla. Kaikki valtakunnan rajat ylittävät sekä Suomen lähi-alueilla kansainvälisessä ilmatilassa ja merialueella liikkuvat kohteet pyritään tunnistamaan. Jos kohdetta ei voida muilla keinoin tunnistaa, kohde tunnistetaan viime kädessä lähettämällä alus tai ilma-alus tunnistustehtävään.

Ilmavalvonnan helpottamiseksi on perustettu ilmailun tunnistusvyöhyke (ADIZ), joka edellyttää ennakoilmoittautumista aluelenonjohdolle alueelle lentämisestä.

Liikennevirasto ilmoittaa muille aluevalvontaviranomaisille alusliikennepalvelun valvonnan ja ohjauksen yhteydessä havaitsemastaan alueloukkauksesta tai sen uhasta sekä muusta aluevalvontalain vastaisesta toiminnasta sekä ryhtyy käytettävissään ole-

vin keinoin toimiin aluerikkomuksen, tai alueloukkauksen estämiseksi.

Alueellisen koskemattomuuden valvonta kohdistuu erityisesti valtioneilma-aluksiin, valtioneilma-aluksiin ja sotilasajoneuvoihin sekä sotilashenkilöihin, joiden maahantulo ja maassa olo edellyttävät pääsääntöisesti siihen myönnetyn luvan.

Aluevalvontaa palvelevat myös erityiset suoja-alueet. Ne ovat Suomen turvallisuuden ja aluevalvonnan kannalta tärkeitä aluevesien osia, jotka on valtioneuvoston asetuksella (1125/2000) määrätty suoja-alueiksi. Eräät toiminnot, kuten laitesukellus ja kalastus meren pohjaa laahaavalla tai raskaalla pohjaan ankkuroitavalla pyydyksellä, on mahdollista vain aluevalvontalaissa säädetyllä luvalla. Lupa-asian käsittelee merivoimien esikunta. Lisäksi merenpohjan tutkiminen ja kartoittaminen sekä maaperän tutkiminen ja ilmakehu on säädetty luvanvaraiseksi tietyin osin. Lupa-asian käsittelee pääesikunta.

Valtakunnan alueen koskemattomuus turvataan tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat käyttää myös sotilaallisia voimakeinoja, joilla aluevalvontalain 33 §:n mukaan tarkoitetaan sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoiman käyttöä. Aluevalvontalain 34 §:n mukaan valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi on viivytyksettä ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin.

Aluevalvontaviranomaisten toiminnan johtaminen ja yhteensovittaminen kuuluu puolustusministeriölle.

1.2 Kansainvälinen kehitys, EU:n lainsäädäntö

SES ja NEFAB

Euroopan unionissa on kehitetty yhtenäistä eurooppalaista ilmatilaa (Single European Sky, SES) 2000-luvun alusta lukien. Hankkeen tarkoituksena on muun muassa parantaa yleisen ilmaliikenteen turvallisuutta ja tehokkuutta Euroopassa ja vähentää lentoliikenteen myöhästymisiä.

Yksi yhtenäisen eurooppalaisen ilmatilan keskeisistä elementeistä on toiminnallisten

ilmatilan lohkojen (Functional Airspace Block, FAB) perustaminen. Toiminnallisella ilmatilan loholla tarkoitetaan operatiivisiin vaatimuksiin perustuvaa ilmatilan lohkoa, joka on perustettu valtioiden rajoista riippumatta.

Suomen, Viron, Latvian ja Norjan välillä on vuonna 2012 tehty sopimus pohjoiseurooppalaisen toiminnallisen ilmatilan lohkon (North European Functional Airspace Block, NEFAB) perustamisesta osana yhtenäistä eurooppalaista ilmatilaa (SopS 93/2012; laki 93/2012). NEFAB:n perustamisen tarkoituksena on parantaa lentoturvallisuutta, vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia, parantaa lentoliikenteen sujuvuutta sekä alentaa kustannuksia. Lisäksi sopimuksen tarkoituksena on uudistaa ilmatilan hallinnan rakenteita sekä luoda edellytykset uusien teknisten ratkaisujen käyttöön.

Jäsenvaltioilla on EU-lainsäädännön mukaan mahdollisuus nimetä myös muussa EU-jäsenvaltiossa tai SES-lainsäädäntöä noudattavassa maassa sijaitseva palveluntarjoaja, jolla on voimassa oleva toimilupa kyseistä palvelua varten, tarjoamaan lennonvarmistuspalveluja ilmatilassaan. Ilmaliikenne- ja sääpalvelun tarjoajaksi voidaan näin ollen nimetä vain toimintaan oikeuttavan SES-lainsäädännön mukaisen toimiluvan haltija. Nimeäminen voi lähtökohtaisesti kohdistua myös palveluntarjoajaan, jolla on jossain toisessa SES-lainsäädäntöä soveltavassa valtiossa kyseisen lainsäädännön mukaisesti myönnetty toimilupa.

Ilmatilan hallinta kuuluu valtion itsemääräämisoikeuteen. Ilmatilan ja ilmaliikenteen hallinnasta ja liikenteen priorisoinnista päätetään kansallisesti ottaen huomioon EU-lainsäädäntö. Ilmailulain 105 §:ssä luetelluissa niin sanotuissa SES-asetuksissa on myös määräyksiä, joissa korostetaan valtion täysivaltaisuutta sekä sotilasilmailun huomioon ottamista.

SES-asetusten ohella ilmatilan joustavaa käyttöä koskevassa asetuksessa (EY) 2150/2005 (niin sanottu FUA- asetus) vahvistetaan säännöt, joiden tarkoituksena on varmistaa parempi yhteistyö ilmaliikenteen hallinnasta vastaavien siviili- ja sotilasyksiköiden kesken jäsenvaltioiden vastuulla olevassa ilmatilassa.

FUA-asetuksen 5 artiklassa tarkoitettuna ilmatilan hallintayksikkönä (Airspace Management Cell, AMC) toimii nykyisin aluelennonjohdon yhteydessä oleva siviili- ja sotilastoimijoista koostuva yksikkö. Yksikkö vastaa ilmatilan päivittäisestä hallinnasta. Toiminnallisesti yksikkö toteuttaa ilmatilan hallintaa ilmailuviranomaisten laatiman käsikirjan periaatteiden mukaan. Toimintaperiaatteet on sovittu liikenne- ja viestintäministeriön ja puolustusministeriön välillä.

Ilmatilan hallinta on perusedellytys myös maanpuolustuksen järjestämiselle ja puolustusvoimien harjoitustoiminnalle. Toimintaperiaatteissa kiinnitetään erityistä huomiota turvallisuuteen ja maanpuolustukseen, mukaan lukien sotilaallisen maanpuolustuksen lakisääteisistä tehtävistä aiheutuvat erityistarpeet ja niiden huomioon ottaminen kaikissa tilanteissa.

Aluevalvontayhteistyö Ruotsin kanssa

Aluevalvontalain mukainen, Suomen ja Ruotsin välinen merivalvontayhteistyö on käynnistynyt vuonna 2001. Kansainvälisen hallintosopimuksen luonteinen sopimus merivalvontayhteistyöstä on vuodelta 2003 (Agreement between the ministry of defence of Finland and the Swedish armed forces concerning sea surveillance cooperation; SUCFIS). Yhteistyössä vaihdetaan myös turvaluokiteltua tietoa puolustushallintojen välillä. Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä on yleinen turvallisuussopimus (SopS 128-130/2010), joka on tullut voimaan 16 päivänä tammikuuta 2011.

Valtioneuvoston selonteossa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012 kohdassa 4.5 Turvallisuuden edistäminen lähi-alueilla todetaan, että Suomi hyödyntää täysimittaisesti tiivistyvän pohjoismaisen yhteistyön tarjoamat mahdollisuudet myös turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla.

Ruotsin kanssa tehtävää aluevalvontayhteistyötä on tarkoitus edelleen syventää sekä merivalvontayhteistyön että ilma- ja maanpuolustayhteistyön osalta.

Tiedonvaihdon kehittämistä koskevat hankkeet

Euroopan unionin piirissä on vireillä EU:n yhdenmetyt merialueiden valvonnan ja yhteisen tiedonvaihtoympäristön (Common Information Sharing Environment; CISE) kehittäminen. Yhteistä merellistä tiedonvaihtoympäristöä koskevan hankkeen tavoitteena on muun muassa tiedon vaihtaminen eri toimijoiden kesken hyödyntämällä olemassa olevaa tietoa riippumatta siitä, mikä taho on tuottanut tiedon. Näin voitaisiin välttää tiedonhankinnan päällekkäisyys.

Euroopan puolustushallintojen piirissä jatketaan meritilannekuva- ja merivalvontayhteistyön kehittämistä. Suomen puolustushallinto tukee tilannekuva- ja valvontayhteistyön syventämistä sekä kansallisessa että kansainvälisessä kehityksessä.

Itämeren alueen puolustushallintojen yhteistyö (Sea Surveillance Co-operation Baltic Sea; SUCBAS) on meritilannekuvayhteistyöjärjestely Itämeren alueen ja Itämerelle johtavien merialueiden valtioiden puolustushallintojen kesken. Tiedonvaihtoon osallistuvat kaikki Itämeren alueen valtiot pois lukien Venäjä. Myös Iso-Britannia on liittymässä yhteistyöhön.

Euroopan laajuinen tiedonvaihdon yhteistyö (European Maritime Surveillance Capabilities; MARSUR) on hajautettu tiedonvaihdon ympäristö turvaluokitellussa verkossa. Kyseessä on Euroopan puolustusviraston (EDA) hanke. Tiedonvaihdon piirissä on seitsemäntoista EU-maata ja Norja. Yhteistyö mahdollistaa automaattisen tiedonvaihdon ja erilaisten palvelujen toteuttamisen yhteistyöjärjestelyn piirissä olevien jäsenten kesken. Käytettävä järjestely ja teknologia mahdollistavat yhteistyön eri yhteistyökumppaneiden kanssa pienin kustannuksin.

MARSUR-järjestelmästä kaavaillaan Euroopan puolustushallintojen liityntäpistettä Euroopan unionin yhteiseen tiedonvaihtoympäristön (CISE) toimintaan.

Ilmatilannekuvayhteistyötä tehdään Suomen ja Baltian maiden sekä Suomen ja Norjan välillä Naton ASDE-järjestelyä (Air situation data exchange) hyödyntäen. Tulevaisuudessa ilmatilannekuvayhteistyötä on tar-

koitus laajentaa muun muassa Ruotsin kanssa.

Kansainvälinen meri- ja ilmatilannekuvayhteistyö täydentää kansallisten viranomaisten yhteistyönä tuotettua alueellisen koskemattomuuden valvonnan tilannekuvaa.

Ahvenanmaan erityisasema

Ehdotettu lainmuutos ei vaikuta Ahvenanmaan erityisasemaan demilitarisoituna ja puolueettomana alueena.

1.3 Nykytilan arviointi

Aluevalvontalaki kattaa aluevalvonnan eri osa-alueet eli toimet maa-alueiden, merialueiden sekä ilmatilan alueellisen koskemattomuuden valvomiseksi. Ympäröivässä yhteiskunnassa sekä lainsäädännössä on tapahtunut muutoksia, joiden takia sääntely kaipaa eräiltä osiltaan tarkistamista. Myös kansainvälisen aluevalvontayhteistyön ja tilannekuvayhteistyön merkitys on kasvanut.

Muutokset liittyvät erityisesti ilmatilan hallintaan niin kansallisen kuin EU-lainsäädännön osalta. Tähän liittyy myös organisaatiota koskevia muutoksia.

Aluevalvontalakia säädettäessä ilmatilan hallinnasta ja lennonvarmistuspalveluista vastasi valtion liikelaitos, joka oli samalla myös aluevalvontaviranomainen omalla toimialallaan, kuten edellä jaksossa 1.1 todetaan. Ilmailulaitoksen julkisista palvelutehtävistä muun muassa lennonvarmistuspalvelujen tuottamisen ja aluevalvonnan osalta säädettiin lain tasolla. Nykyisin, kun toiminnasta vastaa osakeyhtiö, vastaavaa sääntelyä ei ole, vaan tehtävät perustuvat liikenne- ja viestintäministeriön päätökseen, jolla ilmaliikennepalvelujen tarjoaja on nimetty.

Eduskunnan oikeusasiamies on huhtikuun 30 päivänä 2012 antamassaan päätöksessä Dnro 1634/s/12 käsitellyt ilmailualan julkisia hallintotehtäviä Finavia Oyj:n menettelyä koskevien kantelujen yhteydessä. Oikeusasiamies toteaa arviossaan, ”että Finavian tehtävistä on lain tai lainvalmisteluasiakirjojen perusteella pidettävä julkisina hallintotehtävinä seuraavia tehtäviä: 1) valtion lentotietoverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen siviili- ja sotilasilmailun tarpeita varten;

2) Suomen lennonvarmistusjärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen siviili- ja sotilas-ilmailun tarpeita varten ja lennonvarmistuspalvelujen tarjoaminen Suomen vastuulla olevassa ilmatilassa siten kuin niistä erikseen säädetään tai määrätään; 3) aluevalvonta-, valmius- ja pelastustehtävät, varautumista ja huoltovarmuutta koskevat velvoitteet.”

Eduskunnan oikeusasiamies esitti toimenpiteinä muun muassa, että lainsäädännön osalta harkitaan, miten säännöksiä voisi selkeyttää siten, että julkiset hallintotehtävät ilmenisivät laista mahdollisimman yksiselitteisesti.

Samalla kun ilmaliikennepalvelujen tarjoajan tehtävistä on tarpeen säätää nykyistä täsmällisemmin, lakiin on tarpeen sisällyttää täsmällisemmät sääntelyt ilmatilan käyttöön saamiseksi operatiivisia tehtäviä varten tietyissä kiireellisissä tilanteissa sen lisäksi, mitä asiasta säädetään ilmailulaissa. Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävistä on tarpeen säätää täsmällisesti laissa myös ajatellen tilannetta, jossa palvelun tarjoaja olisi Suomen ulkopuolella oleva taho.

Ilmatilan hallinta on perusedellytys myös maanpuolustuksen järjestämiselle aluevalvontaa mukaan lukien. Maanpuolustuksen kannalta on tärkeää, että ilmatilan hallinta on kansallisen toimijan tuottamaa ja että puolustusvoimat on siinä osallisena.

Aluevalvontalain mukaan vieraan valtion valtionaluksen, valtion ilma-aluksen, ajoneuvon ja sotilashenkilön Suomen alueelle tuloon vaaditaan erityinen lupa. Myös tiettyihin toimintoihin merialueilla sekä ilmakuvaukseen vaaditaan lupa. Lupa-asioihin liittyy useimmiten myös henkilötietoja, joista muodostuu henkilörekisteri.

Lupa-asioihin liittyviä henkilötietoja voidaan käsitellä asiaa koskevan yleislain eli henkilötietolain (523/1999) 8 §:n nojalla. Sen vuoksi aluevalvontalakia säädettäessä siihen ei ollut tarvetta sisällyttää laajempaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä. Kansainvälisen yhteistoiminnan lisääntyminen myös tällä alueella on tuonut esiin tarpeen tietojen luovuttamiselle vieraan valtion viranomaisille. Se edellyttäisi sääntelyä lain tasolla.

Aluevalvonnan käytännön toimeenpanon yhteydessä esiin on tullut myös, että laissa ei

ole varsinaisia säännöksiä aluevalvontaviranomaisten yhdessä tuottamasta tilannekuvaviedosta eikä sen luovuttamisesta toisen valtion viranomaisille. Viranomaisten välisen yhteistyön sekä aluevalvonta- ja tilannekuvayhteistyön lisääntyminen erityisesti Euroopan unionin jäsenvaltioiden puolustushallintojen piirissä sekä naapurimaiden kesken on lisännyt myös tarvetta viranomaisten väliseen tietojen vaihtoon ja yhteistyötä koskevaan sääntelyyn.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on täsmentää aluevalvontalain säännöksiä ilmatilan valvontaa koskevien toimien osalta.

Tavoitteena on myös säätää nimetyin ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävistä nykyistä täsmällisemmin lain tasolla. Tehtäviä säädettäisiin myös ilmatilan hallintayksikölle, jonka osalta laissa ei nykyisin ole lain tasoista sääntelyä.

Lisäksi lakiin on tarkoitus toteuttaa käytännön aluevalvonnan yhteydessä esiin tulleet tarkistustarpeet aluevalvonta- ja tilannekuvayhteistyön, tietojen käsittelyn ja luovutuksen osalta.

2.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Aluevalvontalakia on muutettu muutamia kertoja muiden lakihankkeiden yhteydessä, jolloin siihen on tehty lähinnä teknisluonteisia muutoksia. Laki on edelleen toimiva ja nyt ehdotettavat muutokset voidaan tehdä osittaisuudistuksena.

Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan nimeämisestä ja sille annettavista tehtävistä säädetään ilmailulaissa. Ilmailulain kokonaisuudistus on vastikään saatettu päätökseen. Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan sekä ilmatilan hallintayksikön sotilasilmailuun ja muuhun valtionilmailuun liittyvistä tehtävistä säädetään ilmailulaissa. Eräistä konkreettisista aluevalvontaan liittyvistä tehtävistä on tarkoituksenmukaista säätää myös aluevalvontalaissa.

2.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan aluevalvontalakiin sisällytettäväksi nykyistä täsmällisempi sääntely tilanteista, joissa kiireellisen aluevalvontatehtävän hoitaminen edellyttää ilmatilan nopeaa käyttöön saamista, ja samalla säännöksiä ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön tehtävistä erityisesti näissä tilanteissa. Sääntelyllä varmistettaisiin osaltaan edellytykset puolustusvoimien lakisääteisten aluevalvontatehtävien suorittamiselle.

Sääntelyyn, joka koskee Liikennevirastoa aluevalvontaviranomaisena, esitetään täsmennyksiä. Lisäksi ehdotetaan, että myös Liikenteen turvallisuusvirasto toimisi aluevalvontaviranomaisena omalla toimialallaan. Lakiin ehdotetaan sääntelyä myös teknisestä valvonnasta ilmatilassa.

Lakiin sisällytettäisiin myös sääntely aluevalvonnan tilannekuvan kokoamisesta sekä henkilötietojen käsittelystä, joka liittyy laissa säädettyihin lupa-asioiden käsittelyyn sekä käytännön aluevalvontaan. Samalla täsmennettäisiin tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä. Lakiin ehdotetaan lisäksi uutta sääntelyä salassa pidettävän tiedon antamisesta vieraan valtion viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle, kun tieto on tarpeen aluevalvontaa varten.

Ilmakuvausta koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että säännös kattaa toimintaan käytettävät tekniset sovellukset nykyistä laajemmin.

Luvanvaraisen toiminnan ehtoja koskevaa sääntelyä esitetään täsmennettäväksi niin, että lupaviranomainen voisi rajoittaa luvanvaraisella toiminnalla hankittujen tallenteiden julkaisemista.

Ilmakuvausta rajavyöhykkeellä koskevien asioiden käsittely ja ratkaiseminen esitetään siirrettäväksi rajavartiolaitokselta puolustusvoimille.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset ovat pääosin nykyisen käytännön kirjaamista lakiin. Ehdotetuilla sääntelyillä ei siten ole erityisiä taloudellisia

vaikutuksia nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Aluevalvontalain nykyisen 40 §:n mukaan kukin aluevalvontaviranomainen suorittaa aluevalvonnasta aiheutuneet kustannukset sille valtion talousarviossa osoitetuista määrärahoista. Säännös ei koske ilmaliikennepalvelun tarjoajaa, joka ei ole aluevalvontaviranomainen. Ilmaliikennepalvelun tarjoajan palveluiden maksuista säädetään ilmailulaisissa.

Puolustusvoimien ja Finavia Oyj:n välillä on voimassa oleva yhteistyösopimus ja kaupallinen sopimus. Sopimuksissa on kattavasti sovittu palvelujen tarjoamisesta ja toimintojen turvaamisesta. Palveluiden tarjoaminen, ostaminen ja palveluhinnoittelu perustuvat kansalliseen ja EU-lainsäädäntöön. Finavian palveluiden hinnoittelu tapahtuu sotilas-, yleis- ja liikenneilmailun osalta samoilla periaatteilla. Pelkästään sotilasilmailua varten tuotetuista sotilaslentoasemien erillispalveluista (Kauhava, Halli ja Utti) puolustusvoimat maksaa Finavian laskutuksen mukaisesti kaikki syntyneet kustannukset sekä sopimukseenmukaisen tuoton. Ilmavoimille aiheutuvat maksut palveluista ovat vuositasolla noin 10 miljoonaa euroa. Tästä määrästä vain noin kymmenesosa liittyy suoraan aluevalvontatehtäviin.

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisterin perustamiskustannusten määräksi arvioidaan noin 100 000 euroa. Suunnitelmiin mukaan rekisteri perustettaisiin olemassa olevaan infrastruktuuriin, mutta sitä ei integroitaisi olemassa oleviin järjestelmiin.

Esitys voidaan toteuttaa sekä puolustusministeriön hallinnonalan nykyisten määrärahojen että valtioneuvoston vuosille 2015-2018 antaman valtionalouden kehyspäätöksen puitteissa.

Edellä todettu koskee vastaavasti liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimivalle Liikenteen turvallisuusvirastolle ehdotettuja tehtäviä ja niistä aiheutuvia vähäisiä kustannuksia.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ilmakuvausluvan antamista rajavyöhykkeellä koskeva asia ehdotetaan siirrettäväksi

rajavartiolaitolta pääesikunnalle, joka käsittelee sanotut lupa-asiat muiden alueiden osalta. Ehdotuksesta aiheutuva työmäärän muutos on vähäinen.

Liikenteen turvallisuusviraston toiminnassa aluevalvontanäkökulma entisestään selkiytyy. Ehdotus ei vaikuta organisaatioon eikä juurikaan työn määrään.

Ehdotuksella ei ole muita suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Ehdotuksella on tarkoitus olemassa olevia toimintoja ja viranomaismenettelyjä vahvistamalla kehittää aluevalvontakykyä.

Esitykseen sisältyy säännöksiä nimetyn ilmaliikennepalvelun tarjoajan tehtävistä. Kyse ei tältäkin osin ole uusista tehtävistä, vaan tehtävien kirjaamisesta lakiin ilmaliikennepalvelun tarjoajalle käytännössä vakiintuneiden tehtävien mukaisesti. Esitykseen sisältyy uutta sääntelyä ilmatilan hallintayksiköstä ja sen tehtävistä aluevalvonnan alueella. Tältäkin osin kysymys on jo olemassa olevasta, aluelennonjohdon yhteydessä toimivasta yksiköstä ja sen nykyisistä tehtävistä. Yksikkö on yhdistetty siviili-sotilasyksikö, jonka sotilashenkilöstö on ilmavoimista.

3.3 Ympäristövaikutukset

Esityksellä ei ole ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys osaltaan varmistaa, että valtionilmalusten aluevalvontatehtävät voidaan suorittaa tehokkaasti ilmatilan joustavan käytön periaatteita noudattaen.

Ilmaliikenteen palveluntarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön julkisista hallintotehtävistä säädetään täsmällisesti lain tasolla. Tehtävien hoitaminen on lähinnä tosiasiallista hallintotoimintaa, jossa oikeusturvan takeet perustuvat sääntelyn täsmällisyyteen ja asianmukaisuuteen, henkilöstön koulutukseen ja pätevyysvaatimuksiin sekä toiminnan riittävään valvontaan. Näiden aluevalvontatehtävien osalta ei ole tarvetta erikseen säätää viitauksia hallinnon yleislakeihin tai säätää oikeus- ja muutoksenhakumenettelyistä.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu puolustusministeriössä. Hallituksen esitysluonnosta on käsitelty myös puolustusministeriön johdolla kokoon-tuvassa aluevalvontaviranomaisten ja muiden aluevalvonta-asioihin liittyvien tahojen yhteistoimintakokouksessa, jossa ovat edustettuina puolustusvoimat, rajavartiolaitos, poliisi, tullit, Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto, Finavia Oyj, liikenne- ja viestintäministeriö, ulkoasiainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunto 19 viranomaiselta ja muulta taholta. Lausunnon antoi tai siihen vastasi yhteensä 13 viranomaista tai muuta tahoa. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä, joka on saatavissa puolustusministeriön verkkosivuilta www.defmin.fi.

Lausunnon antoivat tai siihen vastasivat ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Puolustusvoimien pääesikunta, Poliisihallitus, Tullit, Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, Finavia Oyj ja tietosuoja-valtuutetun toimisto.

Lausunnoissa esitystä yleisesti kannatettiin. Kuitenkin liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenteen turvallisuusvirasto sekä Finavia Oyj pitivät ilmatilan käyttöön saamista koskevia ehdotuksia päällekkäisinä säännösten kanssa, jotka sisältyvät eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen ilmailulaiksi (HE 79/2014), ja esittivät säännösten poistamista tai uudelleen muotoilua. Lisäksi sanotut tahot katsoivat, että ilmatilan hallintayksikölle ei tulisi säätää tehtäviä aluevalvonnan alueella.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja Liikenteen turvallisuusvirasto esittivät myös, että Liikenteen turvallisuusvirasto nimettäisiin aluevalvontaviranomaiseksi, koska sillä on ilmatilan jäsentämiseen ja käyttöön liittyviä

viranomaisvastuita ja se valvoo lennonvarmistuspalvelujen tarjoajia.

Lausunnoissa esitettyjä muutosehdotuksia on käsitelty vielä liikenne- ja viestintäministeriön ja puolustusministeriön keskinäisessä neuvonpidossa.

Esitystä on tarkistettu saatujen lausuntojen johdosta ja esitetyt muutokset on pyritty ottamaan huomioon ehdotuksissa tai niiden perusteluissa.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta (HE 230/2014 vp). Hallituksen esitykseen sisältyy laki aluevalvontalain 22 §:n muuttamisesta (laki 43). Ehdotus 22 §:n muuttamisesta sisältyy myös tähän hallituksen esitykseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

5 §. Valtionilma-alus ja valtionalus. Pykälä koskee menettelyä, jota noudatetaan, kun vieraan valtion valtionalus tai valtionilma-alus tulee Suomen alueelle.

Pääsääntönä on maahantulo vain luvan perusteella. Lain mukaan lupamenettelystä voidaan kuitenkin poiketa esimerkiksi, kun maahantulo liittyy kiireelliseen ihmishengen tai omaisuuden pelastustehtävään tai ympäristövahinkojen torjuntatehtävään silloin, kun pyynnön on esittänyt aluevalvontaviranomainen tai muu asianomainen viranomainen. Sama poikkeus koskee myös talvimerenkulun avustustehtävään pyydettyä valtionalusta tai valtionilma-alusta.

Pykälän 3 momenttiin sisältyvää säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se koskisi myös rajaturvallisuustehtävään tulevaa vieraan valtion valtionilma-alusta ja valtionalusta. Rajaturvallisuustehtävällä tarkoitetaan muun muassa valtionilma-aluksen, valtionaluksen tai niillä tuotavan sukeltaja-avun, koirapartioiden, valvontalaitteiden tai muun vastaavan resurssin käyttöä rajajärjestyksen ja rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä rajavartiolaitoksen tutkittavaksi säädetyn rikosasian tutkinnan turvaamiseksi.

Pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus ilmailumääräyksiin, koska lentosuunnitelman esittäminen määräytyy ensisijaisesti EU-säädösten eikä ilmailumääräysten mukaan. Vastaavasti viittaus aluelenonjohtoon ehdotetaan poistettavaksi.

3 luku. **Tutkimustoiminnan luvanvaraisuus**

Luvun otsikko esitetään muutettavaksi yksinkertaisempaan muotoon, joka kattaa luvun voimassa olevat pykäläotsikot sekä muutettaviksi ehdotetut 14 ja 19 §:n otsikot.

12 §. Merenpohjan tutkiminen ja kartoittaminen. Pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle, ehdotetaan kumottavaksi. Vastaa-

va säännös sisällytettäisiin täydennettynä 19 §:ään, jossa säädetään luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksistä.

14 §. Maanpuolustuksen kannalta merkityksellisten kohteiden tutkiminen ilma-aluksesta. Pykälässä olevaa ilmakuvauksen luvanvaraisuutta koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se kattaisi perinteisen kuvaamisen lisäksi myös muut tiedon taltioimisen tavat. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

Ilmakuvauksen luvanvaraisuus koskee voimassa olevan säännöksen mukaan ilmakuvauksista. Kuvantamiseen käytettävän teknologian kehittymisen takia käsite ilmakuvauksista ehdotetaan 1 momentissa korvattavaksi käsitteellä tiedon taltioiminen sähkömagneettisilla tai akustisilla kuvaamisen tai kuvantamisen menetelmillä. Näin sanamuoto koskisi myös esimerkiksi laserkeilaamista ja lasermittauksista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan viittaus ilmailulakiin ehdotetaan tarkistettavaksi viittaukseksi voimassa olevaan lakiin.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan luvanvaraisuus ei koske kuvaamista lentoväylällä liikkuvasta ilma-aluksesta yksityiseen tarkoitukseen. Vanhentunut ilmaisu lentoväylällä liikkuva ehdotetaan muutettavaksi muotoon yleisessä liikenteessä oleva.

Pykälän nykyisessä 3 momentissa oleva sääntely, jonka mukaan luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle, ehdotetaan siirrettäväksi 19 §:ään, jossa säädetään luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksistä.

19 §. Luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytykset. Luvan myöntämistä ja peruuttamista koskevan pykälän lupaehdoista koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkistettavaksi ja täydennettäväksi ja vastaavasti pykälän otsikkoa täsmennettäväksi.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan luvassa voidaan antaa aluevalvonnan ja luvan hakijan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä toiminnasta, siinä käytettävästä välineistöstä sekä toiminta-alueesta ja -ajasta. Luvan edellytyksiin ehdotetaan lisättäväksi

myös toiminnassa käytettävän välineistön teknisiä ominaisuuksia koskevat määräykset. Välineistön ominaisuudet voivat huomattavasti vaikuttaa luvanvaraisella toiminnalla saatavien tallenteiden tarkkuuteen ja siten luvan myöntämiseen.

Kuten edellä 12 ja 14 §:n perusteluissa todetaan, sanotuissa pykälissä oleva nykyinen säännös, jonka mukaan luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle, ehdotetaan siirrettäväksi luvan myöntämisen edellytyksiä koskevaan pykälään. Säännös sijoitettaisiin puheena olevan pykälän 3 momentiksi, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi. Samalla 3 momenttia täydennettäisiin niin, että lupaviranomainen voisi myös rajoittaa tallenteiden julkaisemista tai kieltää sen. Tämä on perusteltua, jos materiaaliin sisältyy maanpuolustuksen kannalta tärkeää tietoa, jonka julkistaminen voisi vahingoittaa tai vaarantaa maanpuolustuksen etua.

Muilta osin pykälään ei esitetä muutoksia.

20 §. Lupaviranomainen ja lupahakemus. Lupaviranomaista ja lupahakemusta koskevan pykälän 3 momentti, jossa säädetään ilmakuvauksesta rajavyöhykkeellä, ehdotetaan kumottavaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan ilmakehuusta rajavyöhykkeellä koskevan asian käsittelee ja ratkaisee rajavartiolaitos. Suomen itärajan kattava rajavyöhyke on käytännössä erittäin kapea, enimmillään kolme kilometriä valtakunnan rajalta ulottuva vyöhyke. Rajavyöhyke sijaitsee ilmailulta rajoitetuista alueista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (930/2014) tarkoitetun itäisen lentorajoitusalueen (EFR100) sisäpuolella. Sanotun asetuksen mukaan ilmailu on sallittu rajoitusalueella puolustusvoimien luvalla. Kun rajoitusalue on tarkoitettu myös rajavalvonnan tarpeita varten, puolustusvoimien on kuultava rajavartiolaitosta ennen luvan myöntämistä.

Erillistä lupamenettelyä rajavyöhykkeen osalta ei pidetä enää tarkoituksenmukaisena. Se ei tuo lisäarvoa maanpuolustukselle, aluevalvonnalle eikä rajaturvallisuudelle.

22 §. Muutoksenhaku. Koska 20 §:stä ehdotetaan muutettavaksi niin, että rajavartiolaitos ei enää ratkaisisi aluevalvontaan liittyviä lupa-asioita, rajavartiolaitoksen esikunta

ehdotetaan poistettavaksi myös muutoksenhaku koskevan pykälän 1 momentista.

23 §. Aluevalvontaviranomaiset. Sääntelyä Liikenneviraston aluevalvontatehtävästä ehdotetaan tarkistettavaksi. Myös Liikenteen turvallisuusvirasto lisättäisiin aluevalvontaviranomaiseksi.

Pykälän nykyisen 2 momentin mukaan Liikennevirasto toimii toimialallaan aluevalvontaviranomaisena ja se rinnastetaan 1 momentissa tarkoitettuihin aluevalvontaviranomaisiin, eli sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaisiin, jollei laissa toisin säädetä.

Aluevalvontaviranomaisten tehtävistä säädetään lain 24 §:ssä. Liikennevirastolle ei ole säädetty ilmoitusvelvollisuuden lisäksi erillisiä tehtäviä, kuten sotilas- ja rajavartioviranomaisille. Liikenneviraston aluevalvontatehtävät määräytyvät myös Liikennevirastoa koskevan toimialalainsäädännön kuten alusliikennepalvelulain mukaan.

Alusliikennepalvelulain 18 §:n mukaan VTS – viranomaisen, jona Liikennevirasto myös toimii, on ilmoitettava asianomaisille merenkulku-, meripelastus-, ympäristö-, aluevalvonta-, poliisi- tai tulliviranomaisille havaitsemistaan tai sille ilmoitetuista tietystä alusta koskevista aluksen tai siinä olevien ihmisten turvallisuuteen, meripelastukseen, ympäristönsuojeluun tai alue- tai tullivalvontaan liittyvistä olennaisista seikoista.

Edellä esitetyn perusteella 2 momenttia esitetään tarkistettavaksi niin, että Liikennevirasto toimii toimialallaan aluevalvontaviranomaisena. Ehdotettu muutos ei muuta Liikenneviraston aluevalvontatehtäviä käytännössä.

Liikenteen turvallisuusvirastolle on ilmailussa osoitettu tehtäviä, joilla on selkeä yhteys aluevalvontaan. Esimerkiksi ilmailulain 11 §:ssä tarkoitettuja tilapäisiä ilmailulta kiellettyjä alueita perustettaessa ja 109 §:n mukaan ilmatilaa jäsenettäessä Liikenteen turvallisuusviraston on tarkasteltava myös aluevalvonnan tarpeita. Kuten yleisperustelujen viranomaisten yhteistoimintaa koskevassa jaksossa todetaan, Liikenteen turvallisuusvirasto kuuluu METO-yhteistyöryhmään. Se osallistuu myös muutoin aluevalvontaviranomaisten yhteistyöhön. Sen vuoksi on perusteltua, että Liikenteen turvallisuusvirasto oli-

si aluevalvontaviranomainen myös ehdotetun lain mukaan.

24 a §. *Nimetyt ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön aluevalvontatehtävät.* Pykälän nykyisessä 1 momentissa säädetään ilmaliikennepalvelujen tarjoajan tehtävistä viittaamalla ilmailulakiin, jonka mukaisesti palveluntarjoaja nimetään. Samalla voidaan edellyttää, että palveluntarjoaja avustaa aluevalvontaviranomaisia hoitamalla aluevalvontalaissa tarkoitettuja tehtäviä omalla toimialallaan. Tehtävien käytännön järjestämisen perusteista sovitaan liikenne- ja viestintäministeriön sekä puolustusministeriön kesken. Säännöksen mukaan ilmaliikennepalvelujen tarjoajalle ei voida antaa hoidettavaksi merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää.

Pykälän 1 momentti ehdotetaan kirjoitettavaksi velvoittavaan muotoon niin, että ilmailulaissa tarkoitettu ilmaliikennepalvelujen tarjoaja avustaa aluevalvontaviranomaisia hoitamalla aluevalvontalaissa tarkoitettuja aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan. Nykyiseen tapaan momentissa säädettäisiin, ettei ilmaliikennepalvelujen tarjoajalle kuitenkaan voitaisi antaa hoidettavaksi merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää. Näihin tehtäviin osallistuu myös FUA-asetuksessa tarkoitettu ilmatilan hallintayksikkö. Sen vuoksi ehdotetaan, että tehtävä säädettäisiin pykälässä myös ilmatilan hallintoyksikön tehtäväksi. Vastaava lisäys ehdotetaan myös pykälän otsikkoon.

Avustaessaan aluevalvontaviranomaisia pykälässä määritellyllä tavalla, ilmaliikennepalvelun tarjoaja hoitaa julkista hallintotehtävää, joka on luonteeltaan korostetun teknistä. Kyse on lähinnä tosiasiallisesta hallinto-toiminnasta. Oikeusturvan takeet perustuvat tällöin sääntelyn täsmällisyyteen ja asianmukaisuuteen, henkilöstön koulutukseen ja pätevyysvaatimuksiin sekä toiminnan riittävään valvontaan. Tehtäviin ei liity rikoslaissa tarkoitettua julkisen vallan käyttöä.

24 b §. *Aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta ilmoittaminen.* Uuteen 24 b §:ään ehdotetaan sisällytettäväksi nykyisen 24 a §:n 2 momentissa oleva sääntely eräin lisäyksin.

Koska nimetyt ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävistä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä useammassa lainkohdas-

sa, myös aluevalvontarikkomuksesta ja aluevalvontaloukkauksesta ilmoittamista koskeva säännös on tarkoituksenmukaista erottaa omaksi pykäläksi. Sen lisäksi, että ilmaliikennepalvelujen tarjoajan olisi ilmoitettava aluevalvontaviranomaiselle oman toimintansa aikana tekemänsä havainto alueloukkauksesta tai rikkomuksesta, sen tulisi myös ryhtyä käytettävissään olevin keinoin loukkauksen torjumiseksi. Säännökseen lisättäisiin sama tehtävä myös ilmatilan hallintayksikölle.

24 c §. *Valtion ilma-aluksen aluevalvontatehtävän turvaaminen.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös valtion ilma-aluksen aluevalvontatehtävän turvaamisesta.

Ilmatilan joustavaan käyttöön kuuluu se, että ilmatila on kaikkien tarvitsijoiden käytössä. Tietyt toiminnot vaativat kuitenkin tietynlaajuisen ilmatilan varaamista yksinomaan käyttöön tai erityistarkoitukseen määrättyksi ajaksi, mikä voi johtua esimerkiksi toimintaan liittyvistä vaaroista sekä tarpeesta varmistaa, että tällaiset toiminnot erotetaan muusta toimintaan osallistumattomasta lentoliikenteestä tehokkaasti ja turvallisesti. Eri-tyisesti valtion ilmailuun liittyy tilanteita, jolloin sillä on etusija, ja muuta liikennettä on tarve vastaavasti rajoittaa. Tämän tyyppinen tilanne on esimerkiksi kiireellinen virka-apu- tai pelastuspalvelutehtävä tai aluevalvontaan liittyvä lento.

Valtion ilma-aluksen aluevalvontatehtävän turvaamisen ensisijainen keino on sovittaa aluevalvontatehtävää suorittavan valtion ilma-aluksen ilmatilankäyttötarpeet muun ilmaliikenteen tarpeisiin ilmatilan käyttöä koskevilla etuoikeusjärjestelyillä sekä tarvittaessa muuhun liikenteeseen kohdistuvilla lennonjohtoselvityksillä niin, että ilmatilan käyttöä koskevat rajoitukset voitaisiin välttää. Tämä toimintamalli on lähtökohta aluevalvontaviranomaisen ja sitä avustavien toimijoiden välillä. Tarpeen vaatiessa muuta ilma-liikennettä voidaan kuitenkin rajoittaa joko lennonjohdon toimenpitein tai ilmatilan hallintayksikön määräämillä tilapäisillä ilmatilankäyttörajoituksilla tilanteessa, jossa aluevalvontatehtävää ei voida turvata muuhun ilmaliikenteeseen kohdistuvilla normaaleilla reititystä ja lentokorkeutta koskevilla lennonvarmistuksen toimenpiteillä.

Aluevalvontatehtävää suorittavalla valtion ilma-aluksella tarkoitetaan alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamistehtävään määrättyä hävittäjää tai tehtävään mahdollisesti käytettävää suihkuharjoituskonetta, helikopteria tai muuta sotilasilma-alusta sekä alueellisen koskemattomuuden turvaamisessa tarvittavan tilannekuvan muodostamiseen tai tietojen keräämiseen määrättyä ilma-alusta. Sen toiminta voi kohdistua ilmatilaan taikka maa- tai merialueelle. Hävittäjäkalustolla suoritettava aluevalvontatehtävä on aina kii-reellinen, jollei muuta ilmoiteta.

Kyse on ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön sekä aluevalvontaviranomaisen välisestä normaalista toiminnasta. Asiasta olisi tarkoituksenmukaista ottaa lakiin nimenomainen säännös. Samalla täsmenyy ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön tehtäviä koskeva sääntely.

Ilmailun kieltämisestä ja rajoittamisesta tietyllä alueella säädetään myös ilmailulain 11§:ssä. Sen mukaan ilmatilan hallintayksikön on tarkoituksenmukaiseksi katsomallaan tavalla rajoitettava ilmailua tai kiellettävä se tietyllä alueella muun muassa sotilasviranomaisen esityksestä enintään kolmen vuorokauden ajaksi, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen ylläpitämiseksi ja omasta aloitteestaan enintään yhden vuorokauden ajaksi, jos tähän on poikkeuksellinen ja erityisen painava lentoturvallisuuteen tai maanpuolustukseen liittyvä syy.

Ilmailulain sääntely on aluevalvontalain sääntelyyn verrattuna yleistä sääntelyä. Aluevalvonta on maanpuolustukseen kuuluva konkreettinen tehtävä. On perusteltua, että aluevalvontatehtävän edellyttämästä ilmatilan käyttöön saamisesta säädetään nimenomaisesti myös aluevalvontalaissa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi sisällytettäväksi informatiivinen viittaus ilmailulain 107 §:ään, joka koskee siviili- ja sotilasilmailun yhteensovittamista.

30 §. Tekninen valvonta. Teknistä valvontaa koskevaa säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että se koskee myös ilmatilaa ja ilmaliikennettä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi kolmas momentti, jonka mukaan myös Liikennevirasto voi toimeenpanna teknistä valvontaa aluevalvontaa varten.

Pykälän 1 momentin mukaan puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat suorittaa teknistä valvontaa hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla ja merellä. Tekninen valvonta kohdistuu kuitenkin vain sellaisiin paikkoihin, jotka eivät ole kotirauhan vakiintuneen perustuslainsuojan piirissä.

Teknisiin välinein toimeenpantavan valvonnan tarkoituksena on toisaalta estää jo ennalta Suomen alueen koskemattomuuteen kohdistuvat rikkomukset ja loukkaukset ja toisaalta paljastaa aluevalvontalain säännösten vastainen toiminta. Sääntelyn piiriin kuuluva tekninen valvonta on luonteeltaan jatkuvaa. Siihen käytettävät tekniset laitteet ovat yleensä toiminnassa silloinkin, kun kukaan ei seuraa niiden välittämää tietoa.

Momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi lisäämällä siihen myös ilmatila. Valvonta voi nykyisinkin kohdistua ilmatilaan, joten ehdotus vastaa nykyisin noudatettavan käytännön kirjaamista lakiin. Valvonta voisi periaatteessa kohdistua koko ilmatilaan maan- ja vedenpinnasta lähtien.

Pykälän 2 momentissa olevaan teknisen valvonnan kuvaukseen ehdotetaan lisättäväksi myös ilmaliikenteen valvonta. Ilmaliikenne voi nykyisinkin olla valvonnan piirissä, joten kyse on nykytilan kirjaamisesta lakiin.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan sääntelyä, jonka mukaan myös Liikennevirasto voi suorittaa teknistä valvontaa aluevalvontaa varten tässä pykälässä tarkoitetuilla edellytyksillä. Kuten yleisperustelujen kohdassa 1.1 todetaan, merialuetta valvotaan teknisin järjestelyin, jossa toimijoina puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen lisäksi on myös Liikennevirasto. Tämän vuoksi on perusteltua, että myös Liikenneviraston osalta asiasta on laissa nimenomainen säännös. Kysymys on nykyisen tilanteen kirjaamisesta lakiin. Koska ilmatilan valvonta ei kuitenkaan kuulu Liikenneviraston toimialaan, oikeus tekniseen valvontaan ilmatilassa ehdotetaan rajattavaksi pois.

Pykälän nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi ja siihen ehdotetaan lisäystä, jonka mukaan teknisestä valvonnasta ei tarvitse erikseen ilmoittaa silloinkaan, kun se kohdistuu ilmatilaan.

30 a §. Aluevalvonnan tilannekuva. Lakiin sisällytettäisiin selvyyden vuoksi uusi sään-

nös aluevalvonnan yhteydessä syntyvän tilannekuvan kokoamisesta ja siihen sisältyvistä tiedoista.

Aluevalvontaviranomaiset valvovat erityisesti Suomen meri- ja rannikkoalueilla sekä niiden lähialueilla meriliikennettä ja lento- toimintaa sellaisin teknisin ja muin järjestelyin, joilla voidaan ehkäistä, paljastaa ja selvittää alueellisen koskemattomuuden rikkomukset ja loukkaukset. Lisäksi tavoitteena on estää valtakunnan sotilaallista ja yleistä turvallisuutta vaarantava toiminta.

Merialueella tehtävästä aluevalvonnasta vastaa puolustusvoimat, jossa tehtävä kuuluu merivoimille. Kiinteä valvontaverkko koostuu tutka-asemista, tähytysasemista ja vedenalaisen valvonnan asemista. Kiinteän valvontaverkon tuottamia havaintoja täydennetään alusten ja ilma-alusten liikkuvalla valvonnalla. Merialueen valvonnalla voidaan havaita myös kohteet, jotka eivät käytä AIS-lähetintä. Merivoimien lisäksi keskeisiä toimijoita merivalvonnassa ovat rajavartiolaitos sekä Liikennevirasto erityisesti VTS-viranomaisen ominaisuudessa.

Aluevalvonnan meritilannekuva kootaan merivoimien kiinteän valvontaverkon sekä rajavartiolaitoksen ja Liikenneviraston tutka- valvonnan havainnoista, kuten yleisperustelujen kohdassa 1.1 tarkemmin selostetaan. Sitä täydennetään puolustusvoimien muiden joukkojen ja merellä toimivien viranomaisten tutka- ja aistihavainnoilla kuten VTS-viranomaisen ilmoittamalla aluevalvontaan liittyvillä havainnoilla. Eri valvontajärjestelmien tuottama kuva kootaan merivoimissa valtakunnalliseksi aluevalvonnan meritilannekuvaksi, joka välitetään myös muille viranomaisille, joilla tehtäviensä vuoksi on tarve saada tietoa.

Kuten yleisperusteluissa todetaan alusliikennepalvelulain 18 §:n mukaan VTS-viranomaisen on ilmoitettava asianomaisille merenkulku-, meripelastus-, ympäristö-, aluevalvonta-, poliisi- tai tulliviranomaisille havaitsemistaan tai sille ilmoitetuista tiettyä alusta koskevista aluksen tai siinä olevien ihmisten turvallisuuteen, meripelastukseen, ympäristönsuojeluun tai alue- tai tullivalvontaan liittyvistä olennaisista seikoista.

Ilmavalvonnasta vastaa puolustusvoimat, jossa tehtävä kuuluu ilmavoimille. Ilmaval-

vontajärjestelmä koostuu tutkailmavalvontaa, aisti-ilmavalvontaa sekä passiivista elektronista valvontaa suorittavista joukoista ja niiden välineistä. Valvonnan pääkalustona ovat ympäri maata sijoitetut kauko- ja keskivalvontatutkat, joiden havaintoja täydennetään tarvittaessa lähivalvontatutkien ja muiden sensorien avulla. Ilmavoimien tutkakalustolla kyetään havaitsemaan myös ilma-alukset, jotka eivät käytä omatunnuslaitetta. Aluevalvontatehtävässä käytetään tarvittaessa sotilasilma-aluksia.

Ilmavalvonnassa merkittävin yhteistyöosa- puoli on siviili- ja sotilasilmailun ilmaliikennepalveluista vastaava Finavia Oyj. Ilmatilannekuva kootaan ilmavoimien ilmavalvontatutkien ja Finavia Oyj:n lennonvarmennus- ja toisiotutkien havainnoista. Finavia Oyj tuottaa ilmaliikenteen tilannekuvan ja lentosuunnitelmatiedot aluevalvontaviranomaisten käyttöön. Ilmatilannekuvaa täydennetään puolustusvoimien muiden joukkojen ja rajavartiolaitoksen tutka- ja aistihavainnoilla sekä elektronisen tiedustelun havainnoilla. Eri valvontajärjestelmien tuottama kuva kootaan ilmavoimissa valtakunnalliseksi ilmatilannekuvaksi, joka välitetään myös muille aluevalvontaviranomaisille.

Pykälän 1 momentissa tilannekuvan koostaminen säädettäisiin nykyisen käytännön mukaisesti puolustusvoimien tehtäväksi. Tilannekuva muodostuisi edellä kuvatuista tietolähteistä saatavasta tietoaaineistosta ja valvontajärjestelmiin tallennettujen tietojen muodostamasta perusaineistosta. Tiedot palvelevat alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista ja sitä koskevaa päätöksentekoa. Tiedot ovat tarpeellisia myös tuettaessa muiden viranomaisten toimintaa onnettomuus- ja vaaratilanteissa, joissa ne tarvitsevat puolustusvoimien erityisasiantuntemusta, henkilöstöä tai kalustoa. Kuten yleisperustelujen kohdassa 1.1 todetaan, puolustusvoimille on säädetty useita tehtäviä erityisesti merialueella tapahtuvassa pelastus- ja avustamistoiminnassa, jossa tilannetietoisuus on ensiarvoisen tärkeää. Tietoja käytetään myös valvontajärjestelmien kehittämisessä.

Kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä esimerkiksi meri- ja ilmatilannekuvahankkeiden yhteydessä tietoa saadaan myös ulkomaan viranomaisilta ja muilta kansainväli-

siltä toimijoilta. Kansainvälinen meri- ja ilmatilannekuvayhteistyö täydentää osaltaan kansallisten viranomaisten yhteistyönä tuotettavaa aluevalvonnan tilannekuvaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi, että puolustusvoimilla on myös oikeus saada tilannekuvaa varten ilmaliikennepalvelun tarjoajalta ja lentoaseman pitäjältä tietoja ilmailiikenteestä sekä muita aluevalvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja. Nykyisin tietojen tuottaminen perustuu puolustusvoimien ja Finavia Oyj:n väliseen sopimukseen. Oikeudesta tietojen käyttöön saamiseen on tarve säätää lailla sopimusmenettelyn sijaan.

Säännöksessä on tarpeen säätää erikseen myös lentoaseman pitäjän annettavista tiedoista, koska tällä voi olla aluevalvonnan kannalta merkittävää tietoa, jota ilmaliikennepalvelun tarjoajalla ei ole. Tieto voisi koskea esimerkiksi lentoasemalle laskeutunutta vieraan valtion valtionilma-alusta. Lentoaseman pitäjä ei ole kaikilla lentoasemilla sama taho. Suomessa valtion kokonaan omistama Finavia Oyj ylläpitää valtion lentoasemaverkkoa. Säännöllisen reittiliikenteen käyttämistä lentopaikoista ainoastaan Seinäjoki ei ole Finavia Oyj:n lentoasema. Seinäjoella lentoaseman pitäjänä toimii Rengonharjusäätiö. Sen lisäksi Mikkelin kaupunki ylläpitää Mikkelin lentoasemaa. Sinne ei tällä hetkellä ole säännöllistä reittiliikennettä.

Aluevalvonnan tilannekuvan pääasiallinen sisältö on tiedot merialueilla ja ilmatilassa olevista aluksista ja ilma-aluksista ja niiden liikkeistä. Lisäksi siinä on aluevalvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja muusta liikenteestä sekä poikkeuksellisista tapahtumista valtakunnan rajoilla, jossa valvonta kohdistuu myös vieraan valtion sotilasajoneuvoihin ja sotilashenkilöihin. Koska aluevalvonta myös suoja-aleilla kohdistuu henkilöihin ja henkilöille myönnettyihin lupiin ja niiden noudattamisen valvomiseen, tilannekuvaan voi 2 momentin mukaan sisältyä myös henkilöä koskevia tietoja. Tilannekuvaan sisältyvien tietojen kautta voidaan päästä myös henkilöä koskevaan tietoon. Henkilötiedoksi katsotaan esimerkiksi valvontalaitteen ottamat kuvat vesikulkuneuvosta, jos kuvassa oleva henkilö tai huviveneen rekisteritunnus voidaan tunnistaa.

Ehdotettu säännös on nykyisen käytännön kirjaaminen lakiin eikä siten merkitse muutosta esimerkiksi viranomaisten tehtäviin.

34 a §. Voimakeinojen käytön turvaaminen ilmatilassa. Lakiin ehdotetaan uutta säännöstä voimakeinojen käytön turvaamisesta ilmatilassa.

Valtakunnan aluetta valvotaan ja sen koskemattomuus turvataan tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat käyttää myös sotilaallisia voimakeinoja, joilla aluevalvontalain 33 §:n mukaan tarkoitetaan sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa, sotavarusteiden tapahtuvaa asevoiman käyttöä. Aluevalvontalain 34 §:n mukaan valtakunnan turvallisuutta välittömästi ja vakavasti vaarantavan vihamielisen toiminnan torjumiseksi on viivytyksettä ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin.

Voimakeinojen käyttö voi aiheuttaa vaaraa ja sen vuoksi tarvetta rajoittaa ilmatilan muuta käyttöä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on aluevalvontaviranomaisen pyynnöstä rajoitettava ilmatilan muuta käyttöä ja varattava ilmatilan esteetön käyttö valtionilma-aluksille aluevalvontalain 31 – 33 §:ssä säädetyn voimakeinojen käytön turvaamiseksi tai 34 §:ssä tarkoitetun vihamielisen toiminnan torjumiseksi.

Voimakeinojen käyttämistä koskeva tilanne on hyvin poikkeuksellinen ja oletettavasti kiireellinen, minkä vuoksi kaikkien toimijoiden velvollisuuksista tulisi säätää selkeästi. Ilmatilassa tapahtuvan toiminnan lisäksi myös merialueella tapahtuvaan toimintaan liittyvä sotilaallisten voimakeinojen käyttö voi aiheuttaa tarpeen rajoittaa ilmatilan käyttöä.

Säännösehdotus on kirjattu käytännön tilanteen edellyttämä menettely silloin, kun voimakeinojen käyttäminen välttämättä edellyttää ilmatilan muun käytön rajoittamista. On tarkoituksenmukaista, että aluevalvontalain on nimenomainen säännös, joka velvoittaa ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön toimimaan yhdessä aluevalvontaviranomaisen kanssa voimakeinojen käytön turvaamista koskevassa tilanteessa, joka edellyttää hyvin nopeaa toimintaa. Ehdotus täsmentää samalla ilmaliikennepalvelun

nepalvelun tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön tehtäviä koskevaa sääntelyä.

Asiasta säädetään yleisemmällä tasolla lisäksi ilmailulaissa, kuten 24 c §:n perusteluissa todetaan. Ilmailulain 11 §:ään sisältyy aiempaa sääntelyä täsmällisempi sääntely ilmailukenteen rajoittamisesta eräissä tapauksissa. Ehdotettua konkreettista, Suomen suverenisuuden turvaamiseen liittyvää erityistilannetta koskeva sääntely on kuitenkin perusteltua sisällyttää myös aluevalvontalakiin.

36 a §. *Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri.* Kuten edellä yleisperusteluissa todetaan, tietyt toiminnot edellyttävät aluevalvontalain mukaista lupaa. Lupahallinnon selkiyttämiseksi lakiin ehdotetaan sääntelyä aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asiain rekisteristä. Rekisterinpitäjä olisi pääesikunta ja aluevalvonta-asioita käsittelevä puolustusvoimien yksikkö.

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri olisi valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä henkilörekisteri. Ehdotuksen mukaan rekisteriä pidetään maahantuloa, maassaoloa, liikkumista ja muuta luvanvaraista toimintaa koskevan hakemuksen, ilmoituksen, lausunnon ja päätöksen käsittelemistä varten. Rekisteröinnin kohteena olisivat vieraan valtion sotilashenkilöt, joita koskevia tietoja on tarpeen käsitellä aluevalvontalain 2 luvussa tarkoitettujen maahantuloa ja maassaoloa koskevien lupa-asioiden yhteydessä. Toinen keskeinen ryhmä on henkilöt, jotka hakevat lupaa aluevalvontalain 3 luvussa tarkoitettuun tutkimustoimintaan tai 4 luvussa tarkoitettuun luvanvaraiseen toimintaan suoja-alueilla. Rekisteriä voitaisiin käyttää myös valvottaessa aluevalvontalaissa tarkoitettuja kieltoja ja rajoituksia ja myönnettujen lupien ehtojen noudattamista.

Rekisteriin saisi 2 momentin mukaan tallettaa Suomen alueelle tulevan, suoja-alueella tai muussa lupaa edellyttävässä kohteessa oleskelevan tai luvanvaraista toimintaa harjoittavan henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, kotivaltio, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, henkilön matkustusasiakirjan tiedot sekä lisäksi tieto ammatista ja työnantajasta.

Rekisteriin saadaan 3 momentin mukaan lisäksi tallettaa tietoja aluevalvontatehtävään, -toimenpiteeseen ja -tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöineistä. Tähän ryhmään kuuluvat myös tiedot epäillyistä aluerikkomuksista ja -loukkauksista ja niiden selvittämisestä sekä mahdollisesta esitutkinnasta.

36 b §. *Tietojen poistaminen.* Henkilöä koskevat tiedot poistettaisiin aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteristä viimeistään viiden vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä, luvan raukeamisesta, luvan voimassaoloajan päättymisestä tai viimeisen tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi edelleen tarpeellista.

37 §. *Salassa pidettävien tietojen antaminen aluevalvontatehtävää varten.* Salassa pidettävien tietojen antamista koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että se koskee myös ilmailukenttäpalvelun tarjoajaa ja ilmatilan hallintayksikköä. Samalla pykälän kieliasua ja otsikkoa esitetään tarkistettavaksi.

Pykälään lisättäisiin selvyuden vuoksi uusi 2 momentti, jonka mukaan tiedot saa luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Ehdotus ei merkitse muutosta nykytilaan.

42 §. *Salassa pidettävien tietojen antaminen vieraan valtion viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle.* Kansainvälistä yhteistoimintaa koskeva nykyinen säännös ehdotetaan tarkistettavaksi koskemaan tietojen antamista kansainvälisessä yhteistoiminnassa. Samalla pykälän otsikko ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan uutta sisältöä.

Voimassa olevan säännöksen mukaan toimivaltainen ministeriö voi tehdä niin sanottuja kansainvälisiä hallintosopimuksia aluevalvonnan käytännön toimeenpanoon liittyvistä teknisluontoisista asioista Suomen naapurivaltioiden ja Itämeren rantavaltioiden aluevalvonnasta vastaavien viranomaisen kanssa. Suomi on vuonna 2003 tehnyt Ruotsin kanssa sopimuksen merivalvontayhteistyöstä.

Kansainvälisen hallintosopimuksen tekeminen ei edellytä laissa olevaa valtuutus-säännöstä. Sen vuoksi nykyinen säännös ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi. Säännöksen tilalle ehdotetaan sääntelyä tiedon antamisesta kansainvälisessä aluevalvontayh-

teistyössä. Säännöksen tarve on tullut esiin käytännön tilanteissa.

Pykälän 1 momentin mukaan aluevalvonnan tilannekuvaa ja siihen liittyviä tietoja voitaisiin salassapitosäännösten estämättä antaa ulkomaan viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle, joka vastaa aluevalvonnasta ja tarvitsee tietoja aluevalvontaa varten. Suomen puolustushallinto tekee muun muassa ilmatilannekuvayhteistyötä Baltian maiden, Norjan ja Naton kanssa ASDE-järjestelyä hyödyntäen, joten sen vuoksi olisi tarpeen säätää tietojen antamisesta myös kansainväliselle toimielimelle.

Ennen tiedon luovuttamista on varmistuttava siitä, ettei luovutus heikennä tietojen suojaustasoa tai muutoinkaan vaaranna tietojen käsittelyyn liittyvien tietosuojaperiaatteiden toteutumista. Henkilötietojen käsittelyn huolellisuusveloitteesta säädetään henkilötietolain 5 §:ssä ja tietojen suojausveloitteesta 32 §:ssä.

Jos aluevalvontalain tarkoittamassa yhteistyössä luovutettaisiin turvallisuusluokiteltua tietoa vieraan valtion viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle, sitä käsiteltäisiin sen mukaisesti, kuin on sovittu Suomen tekemissä sopimuksissa turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta. Suomi on tehnyt sopimukset Saksan (SopS 96 ja 97/2004), Ranskan (SopS 66 ja 67/2005), Slovakian (SopS 116 ja 117/2007), Viron (SopS 12 ja 13/2008), Italian (SopS 23 ja 24/2008), Latvian (SopS 33 ja 34/2008), Puolan (SopS 46 ja 47/2008), Bulgarian (SopS 116 ja 117/2008), Slovenian (SopS 22 ja 23/2009), Tsekin (SopS 53 ja 54/2009), Espanjan (SopS 38 ja 39/2010), Pohjoismaiden (Tanska, Islanti, Norja ja Ruotsi, SopS 10,11 ja 12/2013), Amerikan yhdysvaltojen (SopS 41 ja 42/2013), Ison-Britannian (SopS 49 ja 50/2013), Luxemburgin (SopS 59 ja 60/2013) ja Israelin (SopS 34 ja 35/2012) kanssa. Lisäksi Suomi on tehnyt sopimuksen Euroopan Avaruusjärjestön (ESA) (SopS 94 ja 95/2004), Länsi-Euroopan unionin (WEU) (SopS 41 ja 42/1998), Eurooppalaisen puolustusmateriaaliyhteistyöjärjestön (OCCAR) (SopS 109 ja 110/2008) ja Pohjois-Atlantin liiton (Nato) (SopS 7 ja 8/2013) kanssa. Suomi on myös 10 päivänä toukokuuta 2012 hyväksynyt EU:n jäsenvaltioiden välillä tou-

kokuussa 2011 allekirjoitetun sopimuksen turvallisuusluokitellun tiedon suojaamisesta. Suomi on 8 päivänä elokuuta 2014 hyväksynyt Sveitsin kanssa 28 päivänä tammikuuta 2014 allekirjoitetun tietoturvallisuussopimuksen ja 11 päivänä helmikuuta 2014 allekirjoittanut tietoturvallisuussopimuksen Kroatian kanssa.

Päätöksen 30 a §:ssä tarkoitetun tiedon luovuttamisesta tekisi puolustusvoimat, joka arvioisi samalla tiedon antamisen edellytykset. Puolustusvoimat voisi luovuttaa salassa pidettävän tiedon, joka on muun tahon kuin puolustusvoimien tuottamaa, kuitenkin vain asianomaisen suostumuksella. Asiasta ehdotetaan säännöstä 2 momenttiin.

Tiedot saisi 3 momentin mukaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

3.1 Julkiset hallintotehtävät

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä ei kuitenkaan voida antaa muulle kuin viranomaiselle.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt julkisten hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle esimerkiksi lausunnoissaan PeVL 28/2001 vp, PeVL 2/2002 vp, PeVL 67/2002 vp, PeVL 47/2005 vp, PeVL 5/2006 vp, PeVL 11/2006 vp, PeVL 20/2006 vp ja PeVL 27/2014.

Oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:ssä tarkoitetussa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 46/2002 vp s. 10 ja PeVL 20/2006, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on linjannut hallituksen esityksen 139/2005 vp yhteydessä (PeVL 47/2005), että lennonvarmistusta koskeviin tehtäviin ei sisälly merkittävää julkisen vallan käyttöä. Tehtävien hoitaminen on lähinnä tosiasiallista hallintotoimintaa, jossa oikeusturvan takeet perustuvat sääntelyn täsmällisyyteen ja asianmukaisuuteen, henkilöstön koulutukseen ja pätevyysvaatimuksiin sekä toiminnan riittävään valvontaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lennonvarmistuksen järjestäminen ilmaliikennepalvelujen tarjoajan toimesta ei ole perustuslain 124 §:n kannalta ongelmallista. Näin ollen lennonvarmistuksen osalta ei ole tarvetta täydentää säännöksiä niin, että säännöksiin sisällytettäisiin viittauksia hallinnon yleislakeihin tai säädettäisiin oikaisu- ja muutoksenhakumenettelyistä.

Eduskunnan oikeusasiamies antoi 30 päivänä huhtikuuta 2012 päätöksen ilmailualan julkisia hallintotehtäviä koskevaan asiaan (1634/2/2012). Eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksessä edellytettiin, että ilmailualan lainsäädännöstä tulisi tarkemmin käydä ilmi, mihin säännöksiin liittyy julkisia hallintotehtäviä ja miten niiden hoitamisessa turvataan hyvä hallinto ja perusoikeudet.

Hallituksen esitykseen sisältyvät ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön aluevalvonnan alueelle ehdotetut tehtävät kuuluvat samaan tehtäväkokonaisuuteen, jota edellä mainittu perustuslakivaliokunnan lennonvarmistusta koskeva kannanotto sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotto koskevat. Esitykseen ei sisälly määramuotoista julkisen vallan käyttöä sisältäviä julkisia hallintotehtäviä, joiden yhteydessä julkista valtaa käytetään tekemällä hallintopäätöksiä.

Esitykseen sisältyvät nimetyn ilmaliikennepalvelun tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön aluevalvontatehtävät (24 a §), aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta ilmoittaminen (24 b §) ja valtion ilma-aluksen lentotehtävän turvaaminen (24 c §) on lähinnä tosiasiallista hallintotoimintaa. Oikeusturvan takeet perustuvat sääntelyn täsmällisyyteen ja asianmukaisuuteen, henkilöstön koulutukseen ja pätevyysvaatimuksiin sekä toiminnan riittävään valvontaan. Tehtävien osalta ei ole tarvetta erikseen viitata hallinnon yleislakei-

hin eikä säätää oikaisu- ja muutoksenhakumenettelyistä.

Operatiiviteknisistä syistä ja kustannustehokkuuden kannalta on ollut tarkoituksenmukaista järjestää ilmatilan hallintayksikön toiminta ilmaliikennepalvelun tarjoajan yhteyteen. Maanpuolustuksen kannalta on tärkeää, että muun muassa ilmatilan hallinta on kansallisen toimijan tuottamaa ja että puolustusvoimat on siinä osallisena. Ilmatilan hallintayksikössä on sekä sotilas- että siviilihenkilöitä.

Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa vastaavan perustuslakivaliokunnan edellyttämää tarkkuutta ja täsmällisyyttä.

3.2 Yksityisyyden suoja

Lakiehdotukseen sisältyy sääntelyä, joka on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityisyyden suojan kannalta. Henkilötietojen suojasta on perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan säädettävä tarkemmin lailla.

Yleinen henkilötietojen suoja koskeva laki on henkilötietolaki. Jos on tarve poiketa henkilötietolaissa säädetyistä velvoitteista, asia on erikseen säädettävä lain tasolla. Henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita on rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, henkilötietojen sallittu käyttötarkoitus, mukaan luettuina tietojen luovutettavuus, henkilörekisterien yhdistäminen sekä tietojen antaminen teknisen käyttöyhteyden avulla ja tietojen säilytysaika (PeVL 25/1998 vp, PeVL 14/2002 vp, PeVL 12/2002 vp).

Esityksessä lakiin ehdotetaan uutta sääntelyä aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asiain rekisteristä, sen käyttötarkoituksesta ja tietosisällöstä sekä tietojen säilytysajasta ja tietojen luovuttamisesta. Rekisterin tietosisältö, tietolähteet ja tietojen käsittely perustuu puolustusvoimille ja muille aluevalvontaviranomaisille laissa säädettyihin tehtäviin. Näiden tehtävien edellyttämä henkilötietojen käsittely on siten mahdollista jo henkilötietolain nojalla. Tietojen luovuttaminen vieraan valtion viranomaisille edellyttää kuitenkin erityissääntelyä, koska tietoihin, joita on tarve luovuttaa, voi sisältyä myös salassa pidettäviä tietoja.

Ehdotetun sääntelyn voidaan katsoa vastaavan perustuslakivaliokunnan edellyttämää tarkkuutta ja täsmällisyyttä.

3.3 Sananvapauteen liittyvät oikeudet

Lakiehdotuksen 14 ja 19 §:ään sisältyy sääntelyä, jota voidaan arvioida perustuslain 12 §:ssä säädetyn sananvapauden ja julkisuuden kannalta. Sananvapaus on perustuslaissa käsitetty alaltaan laajaksi. Siihen sisältyy oikeus ilmaista, julkaista ja vastaanottaa viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Nykyistä 14 §:n säännöstä ilmakuvausten luvanvaraisuudesta täsmennettäisiin niin, että säännös kattaa erilaiset tiedon tallentamisen tavat. Lupa voidaan myöntää, jos toiminta ei vaaranna Suomen aluevalvontaa tai jos vaara voidaan lupamääräyksillä olennaisesti vähentää. Luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle, joka voisi 19 §:n mukaan lisäksi rajoittaa tallenteiden julkaisemista tai kieltää sen, jos materiaaliin sisältyy maanpuolustuksen kannalta tärkeää tietoa, jonka julkistaminen voisi vahingoittaa tai vaarantaa maanpuolustuksen etua.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut säännösehdotuksia puolustusvoimien käytössä olevien erinäisten kohteiden kuvaamisen ja muun tallentamisen luvanvaraisuudesta (PeVL 51/2006 vp). Valiokunta totesi, että säännökset kuvaamisen luvanvaraistamisesta ovat maanpuolustuksellisista syistä perusteltuja, eikä sääntely sinänsä muodostu perustuslain kannalta ongelmalliseksi. Luvassa voidaan esityksen perustelujen mukaan määrätä, että kuva- tai muu syntynyt materiaali on lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi esitettävä lupaviranomaiselle.

Esitykseen sisältyvä sääntely tutkimustoiminnan luvanvaraisuudesta, lupaehdoista, tallenteiden esittämisestä lupaviranomaiselle ja lupaviranomaisen mahdollisuudesta rajoittaa tai kieltää tallenteiden julkaiseminen vastaa perustuslakivaliokunnan edellyttämää tarkkuutta ja täsmällisyyttä.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain mukaista säätämisyjärjestystä. Lakiehdotus voidaan siten käsitellä tavallisia lakeja koskevassa säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

aluevalvontalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan aluevalvontalain (755/2000) 12 §:n 2 momentti ja 20 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 20 §:n 3 momentti laissa 514/2013,

muutetaan 5 §, 3 luvun otsikko, 14, 19, 22, 23, 24 a, 30, 37 ja 42 §, sellaisina kuin niistä ovat 14 § osaksi laissa 1019/2002, 22 § laissa 514/2013, 23 § osaksi laissa 1330/2009, 24 a § laissa 1330/2009 ja 30 § osaksi laissa 589/2005, sekä

lisätään lakiin uusi 24 b, 24 c, 30 a, 34 a, 36 a ja 36 b § seuraavasti:

5 §

Valtionilma-alue ja valtionalus

Vieraan valtion valtioniilma-alue saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa vain Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen tai luvan perusteella, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä. Sama koskee vieraan valtion valtionalusta, jollei kysymys ole viattomasta kauttakulusta.

Suomeen viralliselle käynnille saapuvaa vieraan valtion päämiestä kuljettava valtioniilma-alue tai valtionalus saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Tällöin aluksen tulosta Suomen alueelle ja maassaolosta on kuitenkin ennalta tehtävä ilmoitus pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtioniilma-alue tai valtionalus saa aluevalvontaviranomaisen tai muun viranomaisen pyynnöstä tulla kiireelliseen pelastustehtävään, rajaturvallisuustehtävään tai ympäristövahinkojen torjuntatehtävään taikka talvimerenkulun avustustehtävään Suomen alueelle ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Muun kuin aluevalvontaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava pyynnöstään pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtioniilma-alueksen lennosta on toimitettava ilmaliikennepalvelun tarjoajalle asianmukainen lentosuunnitelma

ennen ilma-alueksen tuloa Suomen alueelle. Vieraan valtion valtionaluksen, joka tulee Suomen alueelle muussa kuin viattoman kauttakulun tarkoituksessa, on ennen Suomen alueelle tuloa ilmoitettava aluevalvontaviranomaiselle aluevesirajan ylityspaikka ja -aika.

3 Luku

Tutkimustoiminnan luvanvaraisuus

14 §

Maanpuolustuksen kannalta merkityksellisten kohteiden tutkiminen ilma-alueesta

Ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, Suomen alueella ei ilman lupaa saa lennon aikana ilma-alueesta tai muusta ilmassa liikkuvasta laitteesta taltioida tietoa sähkömagneettisilla tai akustisilla kuvaamisen tai kuvantamisen menetelmillä:

1) ilmailulain (864/2014) 11 §:n 1 momentin nojalla ilmailulta pysyvästi rajoitetuista alueista;

2) linnoitusalueista, linnakkeista tai kasarmialueista;

3) sotasatamista tai sotilaslentokentistä;

4) puolustusvoimien varikoista tai varastoista;

5) puolustusvoimien viestiasemista, antennikentistä tai puolustuslaitteista tai välineistä;

6) puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen maastoharjoituksista.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tiedon taltioimista yleisessä liikenteessä olevasta ilma-aluksesta yksityiseen tarkoitukseen.

19 §

Luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytykset

Lupa 12 §:ssä tarkoitettuun merenpohjan tutkimiseen ja kartoittamiseen, 13 §:ssä tarkoitettuun maaperän tutkimiseen, 14 §:ssä tarkoitettuun tutkimiseen ilma-aluksesta sekä 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan myönnetään, jollei toiminta vaaranna Suomen aluevalvontaa tai jos vaaraa voidaan lupamääräyksillä olennaisesti vähentää.

Luvassa voidaan antaa aluevalvonnan ja luvan hakijan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä toiminnasta, siinä käytettävästä välineistöstä ja sen teknisistä ominaisuuksista sekä toiminta-alueesta ja -ajasta.

Luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle. Lupaviranomainen voi rajoittaa tallenteiden julkaisemista tai kieltää sen, jos materiaaliin sisältyy maanpuolustuksen kannalta tärkeää tietoa, jonka julkistaminen voisi vahingoittaa tai vaarantaa maanpuolustuksen etua.

Lupa voidaan peruuttaa, jos:

1) luvan saaja rikkoo lupamääräyksiä;
2) luvan hakija on antanut toiminnasta tai sen tarkoituksesta harhaanjohtavia tietoja lupaviranomaiselle; taikka

3) lupaharkintaan vaikuttavissa olosuhteissa on luvan myöntämisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos.

22 §

Muutoksenhaku

Pääesikunnan ja merivoimien esikunnan tässä luvussa tarkoitettussa lupa-asiaassa tekemään päätökseen haetaan muutosta valitta-

malla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatetaan valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Aluevalvontaviranomaiset

Aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet.

Liikennevirasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto toimivat aluevalvontaviranomaisina toimialoillaan.

Puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisten toimintaa tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu.

24 a §

Nimetyt ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön aluevalvontatehtävät

Ilmailulaissa tarkoitettu ilmaliikennepalvelujen tarjoaja sekä ilmatilan joustavasta käytöstä annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 2150/2005 tarkoitettu ilmatilan hallintayksikkö avustavat aluevalvontaviranomaisia hoitamalla tässä laissa tarkoitettuja aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan, ei kuitenkaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää.

24 b §

Alerikkomuksesta ja alueloukkauksesta ilmoittaminen

Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on ilmoitettava sotilas- tai rajavartioviranomaiselle havaitsemastaan aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka aluerikkomuksen tai alueloukkauksen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi.

24 c §

Valtion ilma-aluksen aluevalvontatehtävän turvaaminen

Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on turvattava aluevalvontaviranomaisen pyynnöstä ilmatilan esteetön käyttö aluevalvontatehtävää suorittavalle valtionilma-alukselle.

Siviili- ja sotilasilmailun yhteensovittamisesta säädetään ilmailulain 107 §:ssä.

30 §

Tekninen valvonta

Puolustusvoimilla ja Rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla, merellä ja ilmatilassa oikeus suorittaa muuhun kuin vakituksena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi.

Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan meriliikenteen, ilmaliikenteen tai erityisen kohteen valvonnan yhteydessä ennalta määräämättömiin henkilöihin kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä kuvan tai äänen automaattista tallentamista. Teknisessä valvonnassa syntyneet tallenteet, joita ei ole liitetty esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun aineistoa ei enää todennäköisesti tarvita siihen tarkoitukseen, mihin se on hankittu.

Sen lisäksi, mitä Liikenneviraston tehtävistä ja toimivallasta muualla säädetään, Liikennevirastolla on tässä pykälässä säädettyin edellytyksin oikeus muuhun kuin ilmatilaan kohdistuvaan tekniseen valvontaan aluevalvontaa varten.

Teknisestä valvonnasta ilmatilassa, merellä ja meren rannikolta merelle ei erikseen ilmoiteta. Muusta teknisestä valvonnasta ilmoitetaan sopivalla merkillä.

30 a §

Aluevalvonnan tilannekuva

Puolustusvoimien tehtävänä on koota aluevalvonnan tilannekuva Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista ja sitä koskevaa päätöksentekoa sekä muiden viranomaisten tukemista varten tarpeellisista aluevalvonnan yhteydessä hankituista tai muilta aluevalvontaviranomaisilta sekä vieraan valtion viranomaisilta ja kansainvälisiltä toimielimiltä saaduista tiedoista. Puolustusvoimilla on lisäksi oikeus tilannekuva varten saada ilmaliikennepalvelun tarjoajalta ja lentoaseman pitäjältä tietoja ilmaliikenteestä sekä muita aluevalvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja.

Tilannekuvatietoihin saa sisältyä henkilötietoja, jos ne liittyvät tässä laissa säädettyihin lupiin tai niitä on tarpeen käsitellä valvottaessa lupaehtojen tai tässä laissa säädettyjen liikkumis- ja muiden toimintarajoitusten noudattamista taikka selvitettyä epäiltyä aluerikkomusta tai alueloukkausta.

34 a §

Voimakeinojen käytön turvaaminen ilmatilassa

Sen lisäksi, mitä ilmailulaissa säädetään ilmatilan käytöstä, ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on rajoitettava ilmatilan käyttöä aluevalvontaviranomaisen pyynnöstä tämän lain 31 – 33 §:ssä säädettyjen voimakeinojen käytön turvaamiseksi ja 34 §:ssä säädetyn vihamielisen toiminnan torjumiseksi sekä tässä tarkoituksessa varattava ilmatilan esteetön käyttö valtionilma-aluksille.

36 a §

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri on valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä henkilörekisteri. Rekisteriä pidetään tässä laissa tarkoitettua maahantuloa, maassaoloa, liikkumista ja muuta luvan-

varaista toimintaa koskevan hakemuksen, ilmoituksen, lausunnon ja päätöksen käsittelemistä sekä tässä laissa tarkoitettujen kieltojen ja rajoitusten ja lupaehtojen noudattamisen valvontaa varten. Rekisterinpitäjä on pääesikunta sekä aluevalvonta-asioita käsittelevä puolustusvoimien hallintoyksikkö toimialueellaan.

Rekisteriin saadaan tallettaa Suomen alueelle tulevan, suoja-alueella tai muussa lupaa edellyttävässä kohteessa oleskelevan tai luvanvaraista toimintaa harjoittavan

- 1) nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 2) sukupuoli;
- 3) äidinkieli;
- 4) kansalaisuus, kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 5) syntymävaltio ja syntymäkotikunta;
- 6) kotikunta ja kotivaltio;
- 7) osoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto;
- 8) matkustusasiakirjan tiedot;
- 9) ammatti ja työnantaja.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa tietoja aluevalvontatehtävään, -toimenpiteeseen tai tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

36 b §

Tietojen poistaminen

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioden rekisteristä viimeistään viiden vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä, luvan raukeamisesta, luvan voimassaoloajan päättymisestä tai viimeisen tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi edelleen tarpeellista.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Puolustusministeri *Carl Haglund*

37 §

Salassa pidettävien tietojen antaminen aluevalvontatehtävää varten

Aluevalvontaviranomaisella, ilmaliikennepalvelujen tarjoajalla ja ilmatilan hallintayksiköllä on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen 30 a ja 36 a §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita tiedon saaja tarvitsee aluevalvontatehtävässään.

Tiedot saadaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

42 §

Salassa pidettävien tietojen antaminen vieraan valtion viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle

Puolustusvoimilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa 30 a §:ssä tarkoitettua aluevalvonnan tilannekuvaa ja siihen liittyviä tietoja myös vieraan valtion aluevalvonnasta vastaavalle viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle, jos tiedot ovat tarpeellisia vieraan valtion aluevalvontaa varten.

Jos 1 momentissa tarkoitettuun tietoon sisältyy toiselta aluevalvontaviranomaiselta tai ilmaliikennepalvelun tarjoajalta tai ilmatilan hallintayksiköltä saatua tietoa, tieto voidaan luovuttaa edelleen vain tiedon tuottaneen tahon suostumuksella.

Tiedot saadaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

aluevalvontalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan aluevalvontalain (755/2000) 12 §:n 2 momentti ja 20 §:n 3 momentti, sellaisena kuin niistä on 20 §:n 3 momentti laissa 514/2013,

muutetaan 5 §, 3 luvun otsikko, 14, 19, 22, 23, 24 a, 30, 37 ja 42 §, sellaisina kuin niistä ovat 14 § osaksi laissa 1019/2002, 22 § laissa 514/2013, 23 § osaksi laissa 1330/2009, 24 a § laissa 1330/2009 ja 30 § osaksi laissa 589/2005, sekä

lisätään lakiin uusi 24 b, 24 c, 30 a, 34 a, 36 a ja 36 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Valtionilma-alue ja valtionalus

Valtionilma-alue ja valtionalus

Vieraan valtion valtionilma-alue saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa vain Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen tai luvan perusteella, jollei 2 ja 3 momentissa toisin säädetä. Sama koskee vieraan valtion valtionalusta, jollei kysymys ole viattomasta kauttakulusta.

Suomeen viralliselle käynnille saapuvaa vieraan valtion päämiestä kuljettava valtionilma-alue tai valtionalus saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Tällöin aluksen tulosta Suomen alueelle ja maassaolosta on kuitenkin ennalta tehtävä ilmoitus pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtionilma-alue tai valtionalus saa aluevalvontaviranomaisen tai muun viranomaisen pyynnöstä tulla kiireelliseen pelastustehtävään tai ympäristövahinkojen torjuntatehtävään taikka talvimerenkulun avustustehtävään Suomen alueelle ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Muun kuin aluevalvontaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava pyynnöstään pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtionilma-alueksen lennosta on ennen ilma-alueksen tuloa Suomen alueelle toimitettava *Suomessa noudatettavien ilmailumääräysten mukainen lentosuunnitelma*

Vieraan valtion valtionilma-alue saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa vain Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen tai luvan perusteella, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä. Sama koskee vieraan valtion valtionalusta, jollei kysymys ole viattomasta kauttakulusta.

Suomeen viralliselle käynnille saapuvaa vieraan valtion päämiestä kuljettava valtionilma-alue tai valtionalus saa tulla Suomen alueelle ja olla maassa ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Tällöin aluksen tulosta Suomen alueelle ja maassaolosta on kuitenkin ennalta tehtävä ilmoitus pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtionilma-alue tai valtionalus saa aluevalvontaviranomaisen tai muun viranomaisen pyynnöstä tulla kiireelliseen pelastustehtävään, *rajaturvallisuustehtävään tai* ympäristövahinkojen torjuntatehtävään taikka talvimerenkulun avustustehtävään Suomen alueelle ilman 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Muun kuin aluevalvontaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava pyynnöstään pääesikunnalle.

Vieraan valtion valtionilma-alueksen lennosta on toimitettava *ilmaliikennepalvelun tarjoajalle asianmukainen lentosuunnitelma* ennen ilma-alueksen tuloa Suomen alueelle.

aluelennon johdolle. Vieraan valtion valtion-alueen, joka tulee Suomen alueelle muussa kuin viattoman kauttakulun tarkoituksessa, on ennen Suomen alueelle tuloa ilmoitettava aluevalvontaviranomaiselle aluevesirajan ylityspaikka ja -aika.

3 luku

Merenpohjan tutkiminen ja kartoittaminen sekä maaperän tutkiminen ja ilmakuvauksen ilma-alueesta

12 §

Merenpohjan tutkiminen ja kartoittaminen

Luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle.

14 §

Ilmakuvauksen

Suomen alueella ei saa ilman lupaa kuvata lennon aikana ilma-alueesta tai muusta ilmassa liikkuvasta laitteesta sähkömagneettisen säteilyn taltiointiin käytettävällä laitteella, ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu:

- 1) ilmailulain (281/1995) 7 §:n 1 momentin nojalla ilmailulta pysyvästi rajoitettuja alueita;
- 2) linnoitusalueita, linnakkeita tai kasarmi-alueita;
- 3) sotasatamia tai sotilaslentokenttiä;
- 4) puolustusvoimien varikoita tai varastoja;
- 5) puolustusvoimien viestiasemia, antennikenttiä tai puolustuslaitteita tai -välineitä;
- 6) puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen maastoharjoituksia.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske kuvaamista lentoväylällä liikkuvasta ilma-alueesta yksityiseen tarkoitukseen.

Vieraan valtion valtionalueen, joka tulee Suomen alueelle muussa kuin viattoman kauttakulun tarkoituksessa, on ennen Suomen alueelle tuloa ilmoitettava aluevalvontaviranomaiselle aluevesirajan ylityspaikka ja -aika.

3 Luku

Tutkimustoiminnan luvanvaraisuus

(kumotaan, ks. 19 § 3 mom)

14 §

Maanpuolustuksen kannalta merkityksellisten kohteiden tutkiminen ilma-alueesta

Ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu, Suomen alueella ei ilman lupaa saa lennon aikana ilma-alueesta tai muusta ilmassa liikkuvasta laitteesta taltioida tietoa sähkömagneettisilla tai akustisilla kuvaamisen tai kuvantamisen menetelmillä:

- 1) ilmailulain (864/2014) 11 §:n 1 momentin nojalla ilmailulta pysyvästi rajoitetuista alueista;
- 2) linnoitusalueista, linnakkeista tai kasarmialueista;
- 3) sotasatamista tai sotilaslentokentistä;
- 4) puolustusvoimien varikoista tai varastoista;
- 5) puolustusvoimien viestiasemista, antennikentistä tai puolustuslaitteista tai -välineistä;
- 6) puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen maastoharjoituksista.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tiedon taltiointia yleisessä liikenteessä olevasta ilma-alueesta yksityiseen tarkoitukseen.

Luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle.

19 §

Luvan myöntäminen ja peruuttaminen

Lupa 12 §:ssä tarkoitettuun merenpohjan tutkimiseen ja kartoittamiseen, 13 §:ssä tarkoitettuun maaperän tutkimiseen, 14 §:ssä tarkoitettuun ilmakuvaukseen sekä 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan myönnetään, jollei toiminta vaaranna Suomen aluevalvontaa tai jos vaaraa voidaan lupamääräyksillä olennaisesti vähentää.

Luvassa voidaan antaa aluevalvonnan ja luvan hakijan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä toiminnasta ja siinä käytettävästä välineistöstä sekä toiminta-alueesta ja -ajasta.

(ks.12 § 2 mom ja 14 § 3 mom)

Lupa voidaan peruuttaa, jos:

- 1) luvan saaja rikkoo lupamääräyksiä;
- 2) luvan hakija on antanut toiminnasta tai sen tarkoituksesta harhaanjohtavia tietoja lupaviranomaiselle; taikka
- 3) lupaharkintaan vaikuttavissa olosuhteissa on luvan myöntämisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos.

20 §

Lupaviranomainen ja lupahakemus

Asian, joka koskee luvan myöntämistä 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan rajavyöhykkeellä tai kyseisen luvan peruuttamista, käsittelee ja ratkaisee kuitenkin rajavartiolaitos.

19 §

Luvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytykset

Lupa 12 §:ssä tarkoitettuun merenpohjan tutkimiseen ja kartoittamiseen, 13 §:ssä tarkoitettuun maaperän tutkimiseen, 14 §:ssä tarkoitettuun *tutkimiseen ilma-aluksesta* sekä 17 §:n 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan myönnetään, jollei toiminta vaaranna Suomen aluevalvontaa tai jos vaaraa voidaan lupamääräyksillä olennaisesti vähentää.

Luvassa voidaan antaa aluevalvonnan ja luvan hakijan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä toiminnasta, siinä käytettävästä välineistöstä *ja sen teknisistä ominaisuuksista* sekä toiminta-alueesta ja -ajasta.

Luvan perusteella otetut tallenteet voidaan lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi määrätä esitettäväksi lupaviranomaiselle. Lupaviranomainen voi rajoittaa tallenteiden julkaisemista tai kieltää sen, jos materiaaliin sisältyy maanpuolustuksen kannalta tärkeää tietoa, jonka julkistaminen voisi vahingoittaa tai vaarantaa maanpuolustuksen etua.

Lupa voidaan peruuttaa, jos:

- 1) luvan saaja rikkoo lupamääräyksiä;
- 2) luvan hakija on antanut toiminnasta tai sen tarkoituksesta harhaanjohtavia tietoja lupaviranomaiselle; taikka
- 3) lupaharkintaan vaikuttavissa olosuhteissa on luvan myöntämisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos.

(kumotaan)

22 §

Muutoksenhaku

Pääesikunnan, merivoimien esikunnan ja rajavartiolaitoksen esikunnan tässä luvussa tarkoitetussa lupa-asiassa tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatetaan valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa.

(L:lla 514/2013 muutettu 22 § tulee voimaan 1.1.2015. Aiempi sanamuoto kuuluu:)

22 §

Muutoksenhaku

Pääesikunnan, joukko-osaston esikunnan ja rajavartiolaitoksen esikunnan tässä luvussa tarkoitetussa lupa-asiassa tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatetaan valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Aluevalvontaviranomaiset

Aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet.

Liikennevirasto toimii toimialallaan aluevalvontaviranomaisena, ja se rinnastetaan I momentissa tarkoitettuihin aluevalvontaviranomaisiin, jollei jäljempänä tässä laissa toisin säädetä.

Puolustusministeriö johtaa ja yhteensovittaa aluevalvontaviranomaisten toimintaa tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu.

22 §

Muutoksenhaku

Pääesikunnan ja merivoimien esikunnan tässä luvussa tarkoitetussa lupa-asiassa tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatetaan valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Aluevalvontaviranomaiset

Aluevalvontaviranomaisia ovat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätty virkamiehet.

Liikennevirasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto toimivat aluevalvontaviranomaisina toimialoillaan.

Puolustusministeriö johtaa ja sovittaa yhteen aluevalvontaviranomaisten toimintaa tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, jollei puolustusvoimien ylipäällikön toimivallasta muuta johdu.

24 a §

Nimetyn ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävät

Nimetessään ilmailulain mukaisesti ilmaliikennepalvelujen tarjoajaa, liikenne- ja viestintäministeriö voi edellyttää, että nimettävä palveluntarjoaja avustaa aluevalvontaviranomaisia hoitamalla tässä laissa tarkoitettuja aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan. Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävien käytännön järjestelyiden perusteista sovitaan liikenne- ja viestintäministeriön ja puolustusministeriön kesken. Ilmaliikennepalvelujen tarjoajalle ei voida antaa hoidettavaksi merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun ilmaliikennepalvelujen tarjoajan on ilmoitettava sotilas- tai rajavartiolaitosviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka aluerikkomuksen tai alueloukkauksen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi.

(uusi)

(ks. 24 a § 2 mom)

(uusi)

24 a §

Nimetyn ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön aluevalvontatehtävät

Ilmailulaissa tarkoitettu ilmaliikennepalvelujen tarjoaja sekä ilmatilan joustavasta käytöstä annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 2150/2005 tarkoitettu ilmatilan hallintayksikkö avustavat aluevalvontaviranomaisia hoitamalla tässä laissa tarkoitettuja aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan, ei kuitenkaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää.

24 b §

Aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta ilmoittaminen

Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on ilmoitettava sotilas- tai rajavartiolaitosviranomaiselle havaitsemastaan aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka aluerikkomuksen tai alueloukkauksen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi.

24 c §

Valtion ilma-alueksen aluevalvontatehtävän turvaaminen

Ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on turvattava aluevalvontaviranomaisen pyynnöstä ilmatilan esteetön käyttö aluevalvontatehtävää suorittavalle

valtioneilma-alukselle.

Siviili- ja sotilasilmailun yhteensovittamisesta säädetään ilmailulain 107 §:ssä.

30 §

Tekninen valvonta

Puolustusvoimilla ja rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla ja merellä oikeus suorittaa muuhun kuin vakituksena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartiointiseksi.

Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan meriliikenteen tai erityisen kohteen valvonnan yhteydessä ennalta määräämättömiin henkilöihin kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä kuvan tai äänen automaattista tallentamista. Teknisessä valvonnassa syntyneet tallenteet, joita ei ole liitetty esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun aineistoa ei enää todennäköisesti tarvita siihen tarkoitukseen, mihin se on hankittu.

Teknisestä valvonnasta merellä ja meren rannikolta merelle ei erikseen ilmoiteta. Muusta teknisestä valvonnasta ilmoitetaan sopivalla merkillä.

(uusi)

30 §

Tekninen valvonta

Puolustusvoimilla ja rajavartiolaitoksella on hallinnassaan olevalla alueella sekä meren rannikolla, merellä ja *ilmatilassa* oikeus suorittaa muuhun kuin vakituksena asuntona olevaan rakennukseen tai muutoin kotirauhan piiriin kuuluvaan rakennukseen tai alueeseen kohdistuvaa teknistä valvontaa osana aluevalvontaa sekä 44 §:ssä ja rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettujen rikosten ennalta estämiseksi, sanotuista rikoksista epäiltyjen tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartiointiseksi.

Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan meriliikenteen, ilmaliikenteen tai erityisen kohteen valvonnan yhteydessä ennalta määräämättömiin henkilöihin kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä kuvan tai äänen automaattista tallentamista. Teknisessä valvonnassa syntyneet tallenteet, joita ei ole liitetty esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun aineistoa ei enää todennäköisesti tarvita siihen tarkoitukseen, mihin se on hankittu.

Sen lisäksi, mitä Liikenneviraston tehtävistä ja toimivallasta muualla säädetään, Liikennevirastolla on tässä pykälässä säädettyin edellytyksin oikeus muuhun kuin ilmatilaan kohdistuvaan tekniseen valvontaan aluevalvontaa varten.

Teknisestä valvonnasta *ilmatilassa*, merellä ja meren rannikolta merelle ei erikseen ilmoiteta. Muusta teknisestä valvonnasta ilmoitetaan sopivalla merkillä.

30 a §

Aluevalvonnan tilannekuva

Puolustusvoimien tehtävänä on koota aluevalvonnan tilannekuvaa Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista ja sitä koskevaa päätöksentekoa sekä muiden viranomaisten tukemista varten tarpeellisista aluevalvonnan yhteydessä hankituista tai

muilta aluevalvontaviranomaisilta sekä vieraan valtion viranomaisilta ja kansainvälisiltä toimielimiltä saaduista tiedoista. Puolustusvoimilla on oikeus tilannekuvaa varten saada ilmaliikennepalvelun tarjoajalta ja lentoaseman pitäjältä tietoja ilmaliikenteestä sekä muita aluevalvonnan kannalta merkityksellisiä tietoja.

Tilannekuvatietoihin saa sisältyä henkilötietoja, jos ne liittyvät tässä laissa säädettyihin lupiin tai niitä on tarpeen käsitellä valvottaessa lupaehtojen tai tässä laissa säädettyjen liikkumis- ja muiden toimintarajoitusten noudattamista taikka selvitetäessä epäiltyä aluerikkomusta tai alueloukkausta.

(uusi)

34 a §

Voimakeinojen käytön turvaaminen ilmatilassa

Sen lisäksi, mitä ilmailulaissa säädetään ilmatilan käytöstä, ilmaliikennepalvelujen tarjoajan ja ilmatilan hallintayksikön on rajoitettava ilmatilan käyttöä aluevalvontaviranomaisen pyynnöstä tämän lain 31 – 33 §:ssä säädettyjen voimakeinojen käytön turvaamiseksi ja 34 §:ssä säädetyn vihamielisen toiminnan torjumiseksi sekä tässä tarkoituksessa varattava ilmatilan esteetön käyttö valtionilma-aluksille.

(uusi)

36 a §

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri

Aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri on valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä henkilörekisteri. Rekisteriä pidetään tässä laissa tarkoitettua maahantuloa, maassaoloa, liikkumista ja muuta luvanvaraista toimintaa koskevan hakemuksen, ilmoituksen, lausunnon ja päätöksen käsittelemistä sekä tässä laissa tarkoitettujen kieltojen ja rajoitusten ja lupaehtojen noudattamisen valvontaa varten. Rekisterinpitäjä on pääesikunta sekä aluevalvonta-asioita käsittelevä puolustusvoimien hallintoyksikkö toimialueellaan.

Rekisteriin saadaan tallettaa Suomen alueelle tulevan, suoja-alueella tai muussa lu-

paa edellyttävässä kohteessa oleskelevan tai luvanvaraista toimintaa harjoittavan

- 1) nimi, syntymäaika ja henkilötunnus;
- 2) sukupuoli;
- 3) äidinkieli;
- 4) kansalaisuus, kansalaisuudettomuus ja kansallisuus;
- 5) syntymävaltio ja syntymäkotikunta;
- 6) kotikunta ja kotivaltio;
- 7) osoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto;
- 8) matkustusasiakirjan tiedot;
- 9) ammatti ja työnantaja.

Rekisteriin saadaan lisäksi tallettaa tietoja aluevalvontatehtävään, -toimenpiteeseen tai tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvauksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

(uusi)

36 b §

Tietojen poistaminen

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan aluevalvonnan lupa- ja valvonta-asioiden rekisteristä viimeistään viiden vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä, luvan raukeamisesta, luvan voimassaoloajan päättymisestä tai viimeisen tiedon rekisteriin merkitsemisestä, jollei tiedon säilyttäminen ole yksittäisen virkatehtävän suorittamiseksi edelleen tarpeellista.

37 §

Salassa pidettävien tietojen antaminen toiselle aluevalvontaviranomaiselle

Aluevalvontaviranomainen voi antaa toiselle aluevalvontaviranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tieto on tarpeen viranomaisen tässä laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi.

37 §

*Salassa pidettävien tietojen antaminen **aluevalvontatehtävää varten***

Aluevalvontaviranomaisella, ilmaliikennepalvelujen tarjoajalla ja ilmatilan hallintayksiköllä on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen 30 a ja 36 a §:ssä tarkoitettuja tietoja, joita tiedon saaja tarvitsee aluevalvontatehtävässään.

Tiedot saadaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

42 §

Viranomaissojpmukset kansainvälisestä yhteistoiminnasta

Toimivaltainen ministeriö voi asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan tai muutoin vaadi eduskunnan suostumusta, tehdä aluevalvonnan käytännön toimeenpanoon liittyviä tavanomaisina pidettäviä teknisluonteisia yhteistyösopimuksia Suomen naapurivaltioiden ja Itämeren rantavaltioiden aluevalvonnasta vastaavien viranomaisten kanssa, jollei sopimukseen liity merkittäviä ulko- tai turvallisuuspoliittisia näkökohtia

42 §

Salassa pidettävien tietojen antaminen vieraan valtion viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle

Puolustusvoimilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa 30 a §:ssä tarkoitettua aluevalvonnan tilannekuvaa ja siihen liittyviä tietoja myös vieraan valtion aluevalvonnasta vastaavalle viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle, jos tiedot ovat tarpeellisia vieraan valtion aluevalvontaa varten.

Jos 1 momentissa tarkoitettuun tietoon sisältyy toiselta aluevalvontaviranomaiselta tai ilmailukennepalvelun tarjoajalta tai ilmatilan hallintayksiköltä saatua tietoa, tieto voidaan luovuttaa edelleen vain tiedon tuottaneen tahon suostumuksella.

Tiedot saadaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .